

gemeente
Het Hogeland

VOORJAARSNOTA 2019

Inhoud

Inleiding en leeswijzer	4
Samenvatting.....	7
Grip op de begroting van Het Hogeland.....	9
1 Programma Veiligheid	13
2 Programma Bereikbaarheid	14
3 Programma Economie & Werkgelegenheid.....	19
4 Programma Leefbaarheid & Voorzieningen.....	22
5 Programma Sociaal Domein & Volksgezondheid	26
6 Programma Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid	31
7 Programma Burger & Bestuur.....	38
8 Programma Bedrijfsvoering	40
9 Algemene Dekkingsmiddelen	45
10 Reservemutaties	49
11 Meerjarenperspectief	50
12 Paragraaf Aardbevingen.....	51
Bijlage 1: Mutaties bestaand beleid – 2019 en verder	53
Bijlage 2: Mutaties nieuw beleid – 2019 en verder	56
Bijlage 3: Meerjarige investeringslijst (2019 – 2023)	57

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Voor u ligt de eerste voorjaarsnota van Het Hogeland. Deze voorjaarsnota bestaat uit de eerste bestuursrapportage van de gemeente Het Hogeland, gecombineerd met een vooruitblik naar 2020 tot en met 2023. Een rapportage van een organisatie die volop in beweging is en waar nog veel beleid en plannen uitgewerkt moeten worden. Dit heeft uiteraard grote invloed op de inhoud en de status van de voorliggende nota. Het lijkt ons daarom goed de aard van deze nota te schetsen.

In een normale situatie, met een organisatie die staat, is de kadernota (onderdeel van deze voorjaarsnota) een soort van blauwdruk voor de op te stellen begroting. Ontwikkelingen worden in kaart gebracht en het raamwerk voor de begroting kan worden gemaakt. In de huidige fase, een paar maand na de herindelingsdatum, is de organisatie nog volop in beweging. Zo wordt er gewerkt aan een beeld van het toekomstige formatieplaatje, worden verschillen harmonisaties in de steigers gezet, moeten er uitvoeringsplannen worden opgesteld en moet er zicht komen op de benodigde budgetten in de nieuwe organisatie. Deze ontwikkeling heeft tijd nodig. Ervaringscijfers moeten ons meer zicht geven op de benodigde budgetten in onze nieuwe gemeente en processen en plannen moeten worden uitgelijnd. De komende twee jaar zijn zeker nodig om een scherp beeld te krijgen van de stabiele situatie in Het Hogeland.

Deze rapportage moet daarom gezien worden als tussenstap op weg naar een actueel beeld van 2019 en een tussenstap op weg naar de begroting 2020 (inclusief meerjarig perspectief) en is daarmee zeker geen blauwdruk van de begroting 2020. Wel presenteren wij u een tussenstand van ontwikkelingen die spelen en de gevolgen die hiermee gepaard gaan. Geconcludeerd kan worden dat er een behoorlijke financiële opgave voor de opstelling van een sluitende begroting ligt. Daarvoor is richting van uw raad noodzakelijk. Met deze nota doen wij u hiertoe voorstellen.

Uiteraard heeft het onlangs opgestelde collegeprogramma grote invloed op de op te stellen begroting. Daarom hebben wij in deze nota een link gelegd tussen de gepresenteerde ontwikkelingen en het collegeprogramma.

Collegeprogramma

In ons collegeprogramma, zoals we dat dit voorjaar naar buiten hebben gebracht, is een aantal richtinggevende sleutelopgaven benoemd waarop wij de komende jaren 'groei en bloei' willen laten zien.

Daarbij gaat het om de volgende sleutelopgaven:

- Gaswinning: naast de inwoners staan
- Een bestuur dichtbij met ruimte voor Hogelandsters
- Eemshaven en de energietransitie
- Iedereen doet mee in de Hogelandster samenleving (inclusie)
- 'Doar broest...doar soest 't aan diek en wad' (cultuur en toerisme)
- Transformatie in het sociaal domein
- Een samenhangende visie voor de leefomgeving

Alhoewel de inkt van het collegeprogramma nog maar nauwelijks droog is, hebben we onze voornemens op een aantal punten al verder ingevuld. Wij geven hier een kort beeld per sleutelopgave. In de hoofdtekst van de voorjaarsnota vindt u een nadere uitwerking.

- Gaswinning: naast de inwoners staan

In het aardbevingsdossier ligt de focus nu op handen aan de ploeg. We geven uitvoering aan het lokale plan van aanpak. Daarbij willen we de NPG gelden in gaan zetten om samen met raad en onze inwoners verder te bouwen aan vitale dorpen en kernen in onze gemeente.

- Een bestuur dichtbij met ruimte voor Hogelandsters

We hebben hier nog een behoorlijke ontwikkelopgave. Het collegeprogramma heeft heldere kaders gegeven; het gaat om interactie, ruimte bieden en loslaten. De dorpsvisies en de dorpsbudgetten zijn hierin belangrijke instrumenten. Deze ontwikkeling heeft mede een relatie tot het gebiedswethouderschap en de rol en positie van dorpencoördinatoren. Deze moeten de komende periode worden doorontwikkeld.

- Eemshaven en de energietransitie

De Eemshaven speelt een belangrijke rol in de totale energieopgave. Er wordt hier volop energie geproduceerd voor een groot deel van ons land. De Eemshaven trekt daarnaast ook grote bedrijven die energie vragen. Deze ontwikkelingen willen wij verder faciliteren, met daarbij wel oog voor leefbaarheid en landschap. In de energietransitie speelt de Eemshaven daarnaast ook een belangrijke rol als het gaat om de productie van schone energie uit wind, zon en/of waterstof. Dit willen wij de komende jaren verder gaan uitbouwen. Voor de gehele ontwikkeling willen we onze inwoners en bedrijven laten meeprofiteren.

- Iedereen doet mee in de Hogelandster samenleving (inclusie)

Op dit moment is de verdere uitwerking van de inclusieagenda in de opstartfase. Dit is een brede maatschappelijke opgave die samen met betrokken maatschappelijke partijen wordt ingevuld. Door de invlechting van Werkplein Ability geeft de gemeente al mede invulling aan de inclusieve arbeidsmarkt, waarin mensen met een beperking of een afstand tot de arbeidsmarkt ook een werkplek kunnen krijgen. De gemeente wil een inclusieve werkgever zijn, die afspraakbanen en werkplekken voor Beschut Werk wil realiseren. De transformatie richting een leerwerkbedrijf willen we verder in gang zetten. Door de doorontwikkeling van de Taalhuizen willen we laaggeletterdheid aanpakken. Geletterdheid is in onze huidige samenleving een basisvoorwaarde om mee te doen.

- 'Doar broest...doar soest 't aan diek en wad' (cultuur en toerisme)

Het college wil fors gaan investeren in een bruisende cultuur op het Hogeland. De cultuurcoaches worden ingezet om het cultureel en creatief vermogen van Het Hogeland te vergroten. Er komt extra geld beschikbaar voor het cultuurdorp Hogeland. En tenslotte willen we een nieuwe impuls geven aan de cultuureducatie.

- Transformatie in het sociaal domein

We gaan toe naar één samenhangend beleidsplan voor het Sociaal Domein. Dit is van toepassing op de Wmo, Jeugdzorg en de Participatiewet. In de tussentijd willen we meters gaan maken met de uitwerking van het minimabeleid en het lokaal gezondheidsbeleid. Gezien de problematiek in de Jeugdzorg willen wij via een Plan van Aanpak vooral inzetten op een preventieve aanpak.

- Een samenhangende visie voor de leefomgeving

Binnen het beleid voor de leefomgeving staat de implementatie van de Omgevingswet voor de komende jaren nadrukkelijk op de rol. We gaan hier de nodige inzet voor plegen de komende jaren. Omdat we op meerdere onderdelen van de leefomgeving visies willen ontwikkelen (wonen, mobiliteit, energie) zetten we in op het zoveel mogelijk integraal benaderen van de vraagstukken zodat we onze inwoners niet onnodig vaak consulteren en vragen om te participeren. De Omgevingsvisie is daarbij een handig vehikel om de integrale benadering nader vorm te geven.

Leeswijzer

Zoals gemeld is dit document een combinatie van de eerste bestuursrapportage van 2019 en de kadernota van 2020 – 2023.

Na een korte inleiding met een beschrijving van de link met het collegeprogramma, geven we een korte samenvatting van de uitkomsten van deze nota. Daarna gaan we vervolgens per programma in op de voortgang van de begroting 2019: de bestuursrapportage. Ook geven we per programma een beeld van de aandachtspunten uit het collegeprogramma. Tenslotte blikken we vooruit naar de jaren 2020 – 2023 (kadernota). Hierbij staan we stil bij ontwikkelingen die we voorzien, wat deze betekenen voor hetgeen we willen bereiken en wat we hiervoor gaan doen.

U zult in de programmateksten niet alle voorgestelde mutaties toegelicht zien. We hebben, conform de afspraken, enkel die teksten opgenomen die ontwikkelingen of politieke onderwerpen weergeven en/of teksten die een mutatie van € 40.000 of hoger onderbouwen. In de bijlagen is een totaalijst met daarin alle voorgestelde mutaties opgenomen.

In hoofdstuk 11 treft u tenslotte het meerjarenperspectief aan, zoals dit is te schetsen met inachtneming van de voorstellen in deze nota. Er zijn echter nog veel ontwikkelingen, die richting de begroting 2020 nader moeten worden uitgewerkt. Het geschetste meerjarig perspectief geeft derhalve een voorlopige indicatie van de begrotingsresultaten voor de komende jaren en kan zodoende richting geven aan het begrotingsproces.

Samenvatting

In dit hoofdstuk geven we u een kort overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in deze voorjaarsnota en de gevolgen voor ons financieel perspectief. Daarbij geven we ook aan langs welke lijnen wij denken de opstelling van de begroting 2020 verder vorm te geven, om te kunnen komen tot een sluitend meerjarig perspectief.

Het startpunt voor het financieel perspectief is het structureel gepresenteerde meerjarige saldo in de onlangs vastgestelde begroting 2019. Dit perspectief wordt op basis van de ontwikkelingen die in deze nota zijn gepresenteerd bijgesteld en geeft een beeld van waar we nu staan. Uit de cijfers blijkt dat richting de begroting 2020 keuzes gemaakt moeten worden om het meerjarig financieel perspectief in de begroting 2020 sluitend te krijgen. Daarbij zijn er veel zaken in ontwikkeling en moeten we accepteren dat er de nodige onzekerheden aanwezig blijven en dat de begroting dus aan verandering onderhevig zal zijn.

Wij focussen ons zoals gebruikelijk op het structureel gepresenteerde saldo. Dit is namelijk waar primair op gestuurd zal moeten worden en waar de toezichhouder op toetst. Hierbij willen we tevens opmerken dat het in de begroting 2019 gepresenteerde saldo de nodige aannames en nog te realiseren taakstellingen bevat, zoals efficiency- en inkoopvoordelen en ontwikkelingen in de Eemshaven. Sommige daarvan zijn redelijk concreet, maar een aantal zijn ook onzeker.

In de begroting 2019 was het volgende structurele financiële perspectief opgenomen voor de jaren 2019-2022:

Structureel meerjarenperspectief Het Hogeland (x € 1.000)	<i>(-/- = nadelig; + = voordelig)</i>				
	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgangspunt: structureel begrotingsresultaat	-1.198	-335	753	1.709	1.709

Effecten voorjaarsnota

Het totaalbeeld na verwerking van de gepresenteerde mutaties en ontwikkelingen in deze nota ziet er als volgt uit:

Structureel meerjarenperspectief Het Hogeland (x € 1.000)	<i>(-/- = nadelig; + = voordelig)</i>				
	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgangspunt: structureel begrotingsresultaat	-1.198	-335	753	1.709	1.709
<i>Bijstellingen:</i>					
- bestaand beleid	-845	-2.234	-1.940	-634	-341
- nieuw beleid	-47	-262	-263	-265	-265
<i>Mutatie Algemene dekkingsmiddelen:</i>					
- loon- en prijsstijgingen		-	-	-	-500
- algemene uitkering	1.611	1.038	166	-1.551	-1.739
- taakmutatie i.r.t. algemene uitkering	-153	-58	-	-	-
- tariefsverhogingen (lokale heffingen)	-	64	113	377	1.318
<i>Investerings:</i>					
Kapitaallast investeringen	-	47	699	283	-681
Vrijvallende middelen	-	63	201	151	113
Aangepast begrotingsresultaat	-631	-1.676	-271	71	-386

Te zien valt dat het financieel perspectief meerjarig gezien minder positief uitpakt dan bij de begroting 2019 was voorzien. Een aantal opvallende relatief grote structurele mutaties en ontwikkelingen die aan deze verschuiving ten grondslag liggen zijn:

Grootste structurele mutaties:	2020
Bijdrage WO-Deal	238.000
Veiligheidsregio	232.000
Jeugdzorg	1.025.000
PvA Jeugd	215.000
Personeelskosten	875.000
Vrijval stelpost loon- en prijsontwikkeling	-850.000

In bovenstaand overzicht zien we twee grote uitzettingen. We zien een sterk oplopend tekort op de jeugdzorg en een structurele uitzetting op de personeelslasten. De eerste zien we ook terug in het landelijk beeld en komt bovenop het reeds geraamde structurele tekort in de begroting 2019. Er wordt gewerkt aan plannen om deze tekorten te kunnen terugdringen. Daarvoor zijn ook middelen in deze nota voorgesteld. Het is echter zeer de vraag of de opgenomen taakstelling voor een verlaging van het tekort ook daadwerkelijk kan worden gerealiseerd. Overigens zien we in de meicirculaire van de Algemene Uitkering dat we (tijdelijke) extra middelen in de jaren 2019-2021 krijgen ter compensatie en bestrijding van de tekorten op de Jeugdzorg. Gezien de onzekerheid over de structurele ontwikkeling van de rijksvergoeding voor de jeugdzorg in de Algemene Uitkering en de haalbaarheid van het terugdringen van het tekort, is in lijn met het advies van de VNG, het extra tekort ruim € 1 miljoen vanaf 2022 PM geraamd.

Voor wat betreft de personeelslasten zien we een structurele uitzetting van € 0,9 miljoen. Dit heeft te maken met het structureel vertalen van een deel van de in de begroting 2019 geraamde inhuur. Een deel van de inhuur die in de begroting 2019 incidenteel is opgenomen, had betrekking op de invulling van taken met een structureel karakter. Wij hebben de afgelopen tijd ervaren dat dit op veel terreinen tot frictie leidt, aangezien deze capaciteit veelal niet kan worden gemist. Wij stellen daarom voor om deze inhuur te vertalen naar een structureel personeelsbudget en een deel van deze formatie zelf aan te trekken, aangezien dit voordeliger is dan inhuren. Uitgangspunt daarbij is dat, onder gelijkblijvende omstandigheden, de organisatie uiterlijk in 2023 toe moet kunnen met de op 1 januari 2019 toegekende middelen (m.a.w.: geen tekort op de begroting als gevolg van personele lasten anders dan expliciet toegekende middelen a.g.v. beleidsmatige keuzes en gevolgen van CAO afspraken). Deze opdracht zal in de komende twee jaren vanaf 2020 moeten worden gerealiseerd. Bij de aanbidding van de begroting zullen wij u aangeven in welke stappen dit doel wordt gerealiseerd. Vooralsnog hebben we een stelpost voor deze jaren opgenomen.

Tegenover de in de nota gepresenteerde nadelen hebben we de opgenomen stelpost voor loon- en prijsstijgingen in de begroting 2019 voor de helft (€ 0,8 miljoen) laten vrijvallen. Deze stelpost is immers bedoeld ter dekking van gestegen kosten in 2019. Het overige deel reserveren wij voor mogelijke stijging van personeelslasten als gevolg van de CAO onderhandelingen die momenteel gaande zijn.

Algemene Uitkering

Naast de genoemde structureel opgevoerde mutaties is inmiddels ook de meicirculaire met betrekking tot de Algemene Uitkering verschenen. Deze uitkering laat voor de jaren 2019 tot 2021 een positief effect zien, maar dit slaat in 2022 om naar een lagere uitkering dan hetgeen we in de huidige meerjarenramingen hebben verwerkt. Dit heeft o.a. te maken met de incidentele toegevoegde middelen in verband met de Jeugdzorg in de jaren 2019 tot en met 2021. Daarnaast ontvangen we een structurele loon- en prijscompensatie voor de taken in het Sociaal Domein. Tot slot laat het accres

een negatieve ontwikkeling voor alle jaren zien als gevolg van lagere rijksuitgaven ('samen de trap af').

Tariefsverhogingen

Ten opzichte van de begroting hebben we een kleine aanpassing gedaan op de geraamde inkosten uit lokale heffingen. Doordat er voor het jaar 2023 nog geen verhoging was geraamd, is daar een forse sprong in de extra geraamde inkomsten te zien. Deze zal dienen ter dekking van loon- en prijsstijging in dat jaar.

Kapitaallast investeringen

Als gevolg van de opgevoerde (vervangings)investeringen in de kadernota, die nog niet op de investeringslijsten van de voormalige gemeenten waren opgenomen, zien we een stijgende kapitaallast. Daar staat een verhoogde geraamde vrijvallende kapitaallast tegenover. Het effect op de kapitaallasten loopt op tot per saldo ruim € 0,6 miljoen in 2023

Naast bovengenoemde structurele effecten, zijn er in de nota ook veel mutaties opgenomen met een incidenteel karakter. Deze hebben met name invloed op ons begrotingssaldo in 2019 en deels in 2020 en zullen uit de reserves moeten worden gedekt. Daarbij is dus van belang of onze reserves van voldoende niveau zijn om deze te kunnen dekken.

Het beeld van de incidentele posten ziet er na de voorstellen in deze nota als volgt uit:

Incidenteel meerjarenperspectief Het Hogeland	(-/- = nadelig; + = voordelig)				
	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgangspunt: incidentele posten begroting	-2.615	701	1.689	3.015	
<i>Nieuwe ramingen:</i>					
- bestaand beleid	-1.554	-3.117	-60	-66	-
- nieuw beleid	-80	-428	-196	-60	-
Totaal aan incidentele posten in het jaar	-4.249	-2.844	1.434	2.889	-

In bovenstaand overzicht zien we een toename van incidentele claims in 2019 en 2020. Door de frictievergoeding herindeling die wij nog tot en met 2022 ontvangen, zien we in 2021 en 2022 per saldo een overschot op de incidentele posten. In 2019 en 2020 zal er voor een bedrag van ca. € 7 miljoen uit de reserves gedekt moeten worden. Daarvan was echter een bedrag van ca. € 3,3 miljoen reeds in de begroting voorzien.

De belangrijkste mutaties met een incidenteel karakter zijn:

Grootste incidentele mutaties:	2019/2020
Ondersteuning vullen beheerprogramma	100.000
Taalhuizen	100.000
Bodemsanering zoutloods	100.000
Kosten uittreden ODG	178.000
Invlechting ICT Ability	97.000
Personeelskosten (2020)	2.855.000

In bovenstaande opsomming valt met name de post 'Personeelskosten' op. Wij denken voor het jaar 2020 nog voor ruim € 2,8 miljoen incidenteel inhuurbudget nodig te hebben. Dat is een forse verlaging ten opzichte van 2019, maar moet verder worden afgebouwd. Wij stellen voor dit inhuurbudget vanaf 2021 te laten vrijvallen. Voor het jaar 2019 denken wij overigens uit te komen met het geraamde

budget voor inhuur personeel. In 2019 worden er per saldo dus geen budgettaire uitzettingen op het gebied van personeel voorgesteld.

Voor een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen en de mutaties verwijzen wij u naar de toegelichte ontwikkelingen in de programma's en de bijlagen.

Conclusie

Zoals u ziet geeft deze voorjaarsnota nog geen structureel sluitend meerjarenperspectief. Richting de begroting 2020 zal een plan worden opgesteld met betrekking tot het gewenste structurele formatieplaatje, dat zal bijdragen aan een gunstiger financieel perspectief, zonder dat de continuïteit van de bedrijfsvoering in het gedrang komt. Daarmee is zoals gezegd deze voorjaarsnota nog geen begroting in conceptuele vorm, maar geeft het u wel inzicht in de financiële stand van zaken met de nu aanwezige informatie.

Grip op de begroting van Het Hogeland

Als we de uitkomsten van de Kadernota kort samenvatten dan worden deze door twee ontwikkelingen negatief beïnvloed. Enerzijds door autonome ontwikkelingen waar we als gemeente geen invloed op hebben (zoals het grote tekort op de jeugdzorg) en anderzijds door de transitie die we als fusieorganisatie doormaken. Uit ervaringen van andere fusiegemeenten weten we dat het, afhankelijk van de omvang van een fusie, gemiddeld drie jaar duurt voordat de processen op orde zijn en dat dan ook pas mogelijk efficiëntievoordelen en schaalvoordelen worden gerealiseerd. En dat betekent dat we een periode moeten overbruggen waarin heel veel werk verzet moet worden alvorens we uw raad onderbouwde voorstellen kunnen doen om onze begroting meer in de greep te krijgen.

Vooraf de harmonisatie van onze beleidsagenda legt nu een extra beslag op de inzet van menskracht, maar is nodig om u tijdig keuzes te kunnen voorleggen over bijvoorbeeld ons grondstoffenbeleid, ons armoedebeleid, ons begraafplaatsenbeleid, ons subsidiebeleid, onze vastgoedstrategie, maar ook over bijvoorbeeld het gewenste onderhoudsniveau en daarmee samenhangende kosten van wegen, groen, kunstwerken en ondergrondse infrastructuur. Deze harmonisatieagenda beslaat vrijwel al onze werkterreinen en laat zich ook niet uitstellen, omdat volgens de wet ARHI (Algemene Regels Herindeling) veel beleid binnen twee jaar na de fusie moet zijn geharmoniseerd. Tegelijkertijd hebben we als college een collegeprogramma met tien hoofddoelstellingen en zeven sleutelopgaven waar we mee aan het werk zijn en waarvoor soms ook al aanvullende expertise is aangenomen of ingehuurd.

De resultaatgesprekken die de directie met alle teams heeft gevoerd bevestigen het beeld dat de teams inmiddels beter ingeregeld raken en greep krijgen op de werkprocessen, dat er extra taken op hun bordje liggen, maar ook dat we - zeker financieel - nog niet alles scherp kunnen hebben.

Als eerste stap op weg naar de grip op onze begroting, zullen alle teams op basis van de ervaringen van het eerste half jaar en op basis van wat er allemaal nog van hun verwacht wordt, deze zomer het deel van de begroting waar zij als team voor staan, definiëren. De som van deze inspanningen zullen in de begroting 2020 meer inzicht moeten bieden dan we op dit moment bij de Kadernota kunnen aanreiken. Maar ook dan gaat het nog over ramingen die, bij gebrek aan ervaringscijfers, ook de komende jaren permanent onderwerp van beoordeling en bijstelling zullen blijven.

De tweede stap is dat we in de begroting 2020 u niet alleen de mutaties voorleggen, maar vooral inzichtelijk maken wat de diverse taakvelden kosten. Daarbij willen we onderscheid kunnen maken in dat wat binnen elk taakveld nu eenmaal moet en niet-afweegbaar is, en dat wat voortkomt uit ambities en waarin dus keuzes mogelijk zijn.

Als derde stap willen we ook kritisch kijken naar onze projectportfolio en onze investeringsagenda. Wat dat laatste betreft zullen we nader moeten specificeren wat we al op korte termijn moeten doen en dus moeten meenemen in de begroting 2020 en wat misschien later kan en nog een aparte beslissing vereist. Als het gaat om onze projecten zullen we onze aanpak en werkwijze moeten uniformeren en professionaliseren, zodat we ook per project en programma meer in control komen.

In control komen gaat ook over de organisatieontwikkeling, over de kwantitatieve en kwalitatieve bezetting van de functies, het opzetten en inregelen van een systeem van risicomangement. Verder voeren we een stevige agenda betreffende werkwijze en dienstverlening. Die agenda omvat onder meer het zaakgericht werken en digitalisering, samenwerking, zowel binnen als buiten met onze inwoners, ondernemers en organisaties, over hoe je gebiedsgericht en opgavegericht kunt werken, en nog meer. Ook die doorontwikkeling naar een wendbare organisatie, zoals uitgedrukt in de Visie Ruimte!, heeft tijd nodig en loopt parallel. En die tijd is nodig om processen in te regelen en zo in control te komen.

Nu deze nota, in afwijking van wat gebruikelijk is, geen blauwdruk is van de begroting 2020 maar een richtsnoer waarlangs de begroting wordt opgebouwd benadrukken we dat we onze ambities weliswaar niet loslaten maar dat ons motto “sober en doelmatig” de boventoon blijft voeren in elke discussie over het in control brengen van onze organisatie.

Langs de lijn van de al ingeboekte efficiency zullen we kritisch kijken naar het samenstel van personele lasten en kosten van bedrijfsvoering. En binnen de P&C-cyclus zullen we u de komende jaren op de overeengekomen momenten blijven rapporteren over de realisatie van de overeengekomen taakstelling en het proces van het in control brengen van onze organisatie.

Maar in de scherpste waarmee we aan de wind moeten zeilen, zullen we niet alleen kritisch moeten zijn op de uitvoering van onze bestaande taken, maar vooral ook terughoudendheid moeten betrachten op het aangaan van nieuwe taken. Daarbij zullen we soms ook moeten accepteren dat niet alles een negen of een tien kan zijn en dat we tevreden moeten zijn met een zesje. Alleen zo zullen we op termijn de onszelf gestelde doelen kunnen realiseren.

1 Programma Veiligheid

1.1 Voortgang Begroting 2019

Veiligheidsregio

De begrote bijdrage voor de Veiligheidsregio Groningen in de begroting 2019 van Het Hogeland die gebaseerd is op de bijdragen van de vier voormalige gemeenten, is niet toereikend. Deels komt dit doordat de VRG jaarlijks haar raming verhoogt met een index voor lonen en prijzen. Deze kan verhoging kan deels gedekt worden uit de onze post voor loon-/prijscompensatie.

Mutatie: € 222.000 in 2019, oplopend tot € 264.000 in 2023.

1.2 Vooruitblik 2020-2023

Veiligheidsregio

Gelet op de meerjarenbegroting van de Veiligheidsregio Groningen, is de verwachting dat de bijdrage van de deelnemende gemeenten de komende jaren verder zal stijgen. Dit heeft te maken met structureel teruglopende baten binnen de VRG en een structurele stijging van de kosten van informatie gestuurd werken en opleidingen.

1.3 Gewijzigd financieel perspectief

Onderstaand overzicht geeft een samenvatting van de voorgestelde mutaties binnen dit programma:

Mutaties in lasten en baten programma Veiligheid (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	222	232	238	257	264
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	222	232	238	257	264
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-222	-232	-238	-257	-264

*) - = nadeel; + = voordeel

2 Programma Bereikbaarheid

2.1 Voortgang Begroting 2019

Reconstructie Waldadriët, Bedum

Door niet voorziene aanpassingen aan nutsvoorzieningen, extra levering van zand en de inhuur van een externe projectleider en toezichthouder, zal het krediet overschrijden. De extra kapitaallasten worden gedekt door een verlaging van het onderhoudsbudget van de wegen en groen, aangezien een dergelijke reconstructie een positief effect heeft op de onderhoudskosten in de komende jaren en de omvorming van groen leidt tot lagere onderhoudskosten voor dit groen. Uw raad is inmiddels met een separaat memo geïnformeerd over deze overschrijding.

Mutatie: extra krediet van € 250.000 (kapitaallast: € 18.800) en verlaging van budget voor wegen en groen € 18.800.

Reconstructie Boterdiep Oz, Bedum

De werkzaamheden aan het asfalt zijn in 2018 uitgevoerd. Onderdeel van de reconstructie is het aanbrengen van groen tussen de rijbaan en het fietspad. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd in mei. Vanwege onvoorziene problemen met de fundering van de weg en het aanbrengen van een haag tussen rijbaan en fietspad zal dit krediet worden overschreden.

Mutatie: extra krediet van € 45.000 (kapitaallast: € 3.400).

Hellingbaan station Winsum

In 2013/2014 is de hellingbaan bij station Winsum aangelegd. De uitvoering hiervan heeft tot veel discussie (over de financiën) geleid tussen de gemeente en de aannemer. De aannemer is een arbitragezaak gestart. Er waren extra kosten voorzien, echter konden deze vanwege de arbitragezaak niet definitief gemaakt worden.

De gemeente is onlangs voor 70%-80% in het gelijk gesteld, maar dit leidt wel tot meerkosten, inclusief juridische bijstand, en dus een hoger benodigd krediet. Een exacte afrekening kan pas gemaakt worden nadat de aannemer de uitspraak aanvaard heeft.

Mutatie: extra krediet van € 65.000 (kapitaallast: € 4.900).

Bereikbaarheid Eemshaven

In samenwerking met het OV-bureau Groningen Drenthe, Groningen Seaports en SB-Eemsdelta wordt gewerkt aan een betere bereikbaarheid van de Eemshaven met het openbaar vervoer. Dit aanvullend op de treinverbinding. Het voornemen is om met ingang van de nieuwe dienstregeling in december 2019 extra bussen naar de Eemshaven te laten rijden. In de Eemshaven moeten daarvoor op drie locaties haltevoorzieningen worden gerealiseerd.

De kern Oosteinde wordt met de wijzigingen niet meer bediend. Er zal gezocht worden naar een passende oplossing.

Mutatie: krediet van € 120.000 (kapitaallast: € 6.000).

Wegen, bruggen, beschoeiingen/kademuren

Op basis van de beschikbare middelen willen we per functiegebied en kernen uitgangspunten over de gewenste kwaliteit vaststellen. Hiertoe maken we op basis van de areaalgegevens voorstellen. Daarbij zoeken we de interactie met inwoners.

Brug Helwerdermaar

Een aantal jaren geleden is een brug over de Helwerdermaar vervangen door een duikerbrug. Hierdoor heeft de pleziervaart geen mogelijkheid meer om te varen door het Helwerdermaar. Het waterschap heeft toegezegd deze situatie op te lossen en heeft hier budget voor gereserveerd. Het waterschap wil de werkzaamheden combineren met aanpassingen aan het Helwerdermaar in verband met peilaanpassingen. Vanuit de gemeente zullen we er bij het waterschap op aandringen dat dit zo snel mogelijk gerealiseerd wordt. We gaan er vanuit dat dit geen kosten voor de gemeente met zich meebrengt.

Integraal beheerssysteem openbare ruimte

Er is een beheerssysteem voor de openbare ruimte aangeschaft (zie ook programma 6). Op dit moment wordt gewerkt om het softwarepakket te vullen met areaalgegevens. Het systeem is noodzakelijk om beleid- en beheerplannen te harmoniseren, te actualiseren en samen te voegen. Het regionaal gezamenlijk gegevensbeheer team is verantwoordelijk voor het bijhouden en het realiseren van maatregelprogramma's op het gebied van riolering. Voor de overige disciplines (wegen, groen etc.) vindt dit plaats binnen het team Infra.

Op dit moment wordt een plan van aanpak gemaakt om dit beheer-programma op de juiste wijze te vullen en een prioritering daaraan te geven. Dit gaat de nodige kosten met zich meebrengen.

Mutatie: € 100.000 in 2019.

Energieverbruik openbare verlichting

Er is nog onvoldoende inzicht in het stroomverbruik. Hierdoor is het moeilijk accuraat aan te geven of we het energiegebruik van de openbare verlichting kunnen terugdringen (in 2020 met 20% en in 2030 met 50% t.o.v. 2013). We gaan een rapportage opstellen over het energieverbruik en kansen voor energiebesparing en duurzaam gebruik van energie.

Vaargeul Noordpolderzijl

In de programmabegroting is opgenomen dat de voorziening Noordpolderzijl wordt opgenomen in een reserve baggeren. Een groot deel van het budget in de oude voorziening is bestemd voor procesbegeleiding en voorbereidingen van het project Spoelzee. Als gemeente zijn wij penvoerder van dit project en een deel van het geld in de voorziening is budget van de provincie en het waterschap voor de procesbegeleiding. Wij stellen voor deze beide posten weer te splitsen en de voorziening Noordpolderzijl weer op te voeren.

2.2 Uit het collegeprogramma

Bereikbaarheid is een belangrijke pijler voor de leefbaarheid in ons gebied. We willen dit op alle fronten behouden en verbeteren. Verduurzamen van de mobiliteitsvormen is hierbij een uitgangspunt voor verdere ontwikkeling. Als nieuwe gemeente hebben wij veel vormen van vervoer in huis (bus, trein, boot enz.). Dit vraagt om een integrale en samenhangende visie op mobiliteit. Daarbij is het ook van groot belang dat onze gegevens over ons areaal op orde zijn. Het komende jaar zal de harmonisatie van gegevens veel tijd gaan kosten. Gegevens op orde betekent wel dat we op basis van de juiste uitgangspunten keuzes kunnen maken over beheer en onderhoud.

Op recreatief vlak hebben wij een groot netwerk aan fietspaden in onze gemeente. Deze willen wij, waar mogelijk, verbeteren en uitbreiden. Met name de routes richting ons Werelderfgoed Waddenzee hebben hierbij de focus. De komende jaren wordt er langs de kust op veel fronten gewerkt aan de waterveiligheid. Hierbij is ook oog voor het waterbeheer, waarbij het meer vasthouden van zoet water in de komende jaren de nodige aandacht zal gaan vragen. Het gehele waterbeheer en waterveiligheid vraagstuk biedt op veel fronten ook koppelkansen om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Deze kansen willen we zoveel mogelijk gaan pakken en samen invullen met onze inwoners en ondernemers.

2.3 Vooruitblik 2020-2023

Bereikbaarheid Het Hogeland

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Kansen en knelpunten op het gebied van bereikbaarheid in de gemeente Het Hogeland in beeld brengen (auto, fiets, openbaar vervoer). Op basis hiervan werken we aan een kwaliteitsslag voor de verkeerskundige inrichting van de openbare ruimte.	Het opstellen van een integraal mobiliteitsplan met uitvoeringsprogramma. <i>Mutatie: € 60.000 in 2021.</i>
Integraal fietspadenplan	Er is een fietspadenplan dat gericht is op de voormalige gemeente Eemsmond. Dit fietspadenplan is in uitvoering en loopt nog enkele jaren door. We willen toe naar een integraal fietspadenplan voor onze gehele gemeente. Dit moet leiden tot goede, veilige en snellere fietsverbindingen. Uitvoering hiervan zal kosten met zich meebrengen. Door verantwoord te schuiven in het huidige fietspadenplan willen we een aantal verbindingen/ routes op de korte termijn verbeteren.
Opheffen van NABO's (Niet Actief Beveiligde Overwegen), gecombineerd met oplossing verkeersknelpunten (Warffum)	ProRail en gemeente Het Hogeland willen twee onbewaakte spoorwegovergangen in Warffum opheffen. Daarnaast spelen er in dit gebied nog twee knelpunten, die in combinatie hiermee aangepakt kunnen worden: <ul style="list-style-type: none"> - overlast door vrachtverkeer en landbouwmachines in de Oosterstraat; - een te smalle fietsverbinding (met name door schooljeugd gebruikt) in combinatie met een agrologistieke weg. Momenteel wordt gewerkt aan een plan om deze drie knelpunten (Verkeer Oosterstraat, te smal fietspad en verbetering agrologistiek) binnen één project op te lossen. Het doel is dat alle belanghebbende partijen (provincie, ProRail en gemeente) bijdragen in de kosten. <i>Mutatie: € 250.000 in 2020.</i>

Verkeer en parkeren Lauwersoog

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het stapsgewijs verbeteren van de verkeersafwikkeling en het parkeren rond Lauwersoog/Nationaal Park Lauwersmeer	Hiervoor is een maatregelenpakket gemaakt die de komende maanden besproken zal worden met de ondernemers en uitgevoerd in 2019/2020. De kosten van voorbereiding (t/m bestek) zijn berekend op € 58.500. De kosten van uitvoering zijn nog niet geraamd. Er ligt een relatie met de realisatie van het Wereld Erfgoed Centrum (WEC). Omdat de provincie Groningen en gemeente Schiermonnikoog ook

	<p>belanghebbende zijn zal bij hun een verzoek ingediend worden voor een bijdrage in de kosten van voorbereiding en uitvoering.</p> <p><i>Mutatie: krediet van € 58.500 (kapitaallast: € 4.400)</i></p> <p>De uitvoering van het maatregelenpakket kent een viersporenplanning:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Korte termijn: mei/juni 2019 (o.a. verbeteren belijning en keermogelijkheid vrachtwagens) 2. Tot opening WEC: 3^e kwartaal 2021 (herinrichting parkeergelegenheden, verbeteren loop-/fietsroutes, optimaliseren brug- en sluisbediening) 3. Tot aanpak dijk: 2022 (ontsluiting over de dijk) 4. Tot 2023 (onderzoek verkeer/parkeren Nationaal Park Lauwersmeer) <p>De kosten van deze maatregelen zijn nog niet bekend.</p>
--	--

Waterveiligheidsopgaven

Vanwege de klimaatverandering/zeespiegelstijging werkt het Waterschap Noorderzijlvest aan versterking van de primaire waterkeringen (dijken) in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Daarnaast wordt gewerkt aan maatregelen voor de veiligheid van de regionale keringen binnen het programma Droge Voeten 2050.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Versterken primaire waterkeringen en veilige regionale keringen	Het verhogen van de regionale keringen rond het Lauwersmeer en vergroting van de pompcapaciteit van het gemaal HD Louwes in het Hunsingokanaal bij Zoutkamp maken hier onderdeel van uit. Op dit moment wordt onderzocht of nieuwbouw van het gemaal op de locatie van de monumentale Hunsingosluis technisch, juridisch maar vooral ook financieel haalbaar is.
Koppelkansen benutten	Met alle maatregelen die het Waterschap moet doen vanwege de waterveiligheid ontstaan ook kansen voor versterking van recreatie, infrastructuur, ecologie, leefbaarheid, landschap en cultuurhistorie. Waterschap, provincie en gemeente trekken hierin samen op. Voor koppelkansen worden aanvullende financiële middelen gezocht. Vanuit het Investerings-Kader Waddengebied (IKW) zijn er mogelijkheden, maar ook de gemeente zal hier een belangrijke (financiële) rol in krijgen. Het Waterschap is financieel verantwoordelijk voor de waterveiligheid en stelt zich op het standpunt dat de initiatiefnemer van een koppelkans ook voor de financiering zorgt. In de begroting van het Hogeland is hier nog niet in voorzien. Wellicht biedt financiering vanuit het NPG mogelijkheden.

Harmonisatie beleids- en beheerplannen (wegen, bruggen, beschoeiingen/kademuren)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Harmonisatie van beleids- en	Een nauwe samenwerking zoeken met betrokken

beheerplannen o.b.v. omgevingsvisie, omgevingsplan	teams van het ruimtelijk domein tijdens het proces om op basis van een visie voor de waterketen, te komen tot harmonisatie van beleids- en beheerplannen kapitaalgoederen Infra. Hierbij zal externe expertise en ondersteuning nodig zijn. <i>Mutatie: € 75.000 in 2020.</i>
--	--

2.4 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Bereikbaarheid (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-15	-15	-15	-15	-15
Incidenteel	128	105	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	250	60	-	-
Totaal mutaties op lasten	113	340	45	-15	-15
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-113	-340	-45	15	15

*) - = nadeel; + = voordeel

3 Programma Economie & Werkgelegenheid

3.1 Voortgang Begroting 2019

Economische agenda

In het collegeprogramma is opgenomen dat we de economie willen versterken en het ondernemersklimaat willen verbeteren. Hiervoor stellen wij een strategisch bedrijfsfacilitator aan voor de periode van het collegeprogramma. Deze persoon gaat in ieder geval aan de slag met de economische agenda en netwerk- en lobbyactiviteiten. Daarbij wordt ook gekeken naar de wijze waarop we om gaan met onze bedrijventerreinen en hoe wij het MKB kunnen versterken.

Doorontwikkeling ondernemersfonds

Bij de vaststelling van de begroting voor 2019 en de verordening OZB en RZB voor 2019 is besloten het tarief voor niet-woningen op het niveau van de voormalige gemeente Eemsmond te brengen. De meeropbrengst die daarmee ontstaat komt onder meer ten goede aan de vorming van een ondernemersfonds.

Samen met het Ondernemersplatform Het Hogeland i.o. zijn wij ons aan het beraden op de gewenste structuur van een dergelijk fonds en de benodigde organisatie. Denk hierbij aan trekkingsrechten, een aparte stichting voor het beheren van het fonds, het labelen van bedragen over sectoren en/of gebieden en het effect op de structuur van de diverse ondernemersorganisaties binnen onze gemeente. Wij verwachten u hier in het najaar verder over te kunnen informeren.

Werelderfgoedcentrum Waddenzee

Op de North Shrimp locatie is het Waddenkwartier ontwikkeld ter voorbereiding op het realiseren van een Werelderfgoedcentrum Waddenzee. De gemeenteraad van de gemeente De Marne heeft in 2017 een investeringskrediet beschikbaar gesteld van € 1 miljoen voor de herinrichting van de openbare ruimte en de voorbereidingskosten. In 2018 is de bestemmingsplanprocedure opgeschort, wegens te weinig draagvlak voor het ontwerp van het gebouw. Inmiddels is sprake van:

- voldoende draagvlak voor de realisatie van het WEC;
- nieuwe uitgangspunten voor het (nieuw) ontwerp liggen;
- een financieel overzicht.

In samenwerking met de stuurgroep WEC-W (provincie, gemeente, SBB, EHL en stichting WEC-W) wordt de realisatie van het WEC-W gezien als basis voor de gebiedsontwikkeling Lauwersoog. Het streven is om Rijkswaterstaat en Noorderzijlvest aan te laten sluiten. We onderzoeken momenteel met onze samenwerkingspartners hoe de verdere ontwikkeling van het WEC tot stand kan komen.

3.2 Uit het collegeprogramma

De komende periode gaan we aan de slag met het opstellen van een economische agenda om de kansen op dit vlak ten volle te benutten. Hier zetten we op personeelsvlak fors op in. We hebben twee zeehavens met elk hun eigen ontwikkelmogelijkheden. Deze moeten goed gefaciliteerd worden. De Eemshaven speelt daarnaast een belangrijke rol bij de energietransitie. De uitwerking hiervan komt op onderdelen ook terug bij programma 6. Daarnaast zetten we in op het versterken van het MKB en het verbeteren van de bestaande bedrijventerreinen. Het te ontwikkelen ondernemersfonds kan hierbij extra ondersteuning bieden.

Verder willen we inzetten op het versterken van onze relatie met de verschillende organisaties die betrokken zijn bij de economische ontwikkeling, zodat we gezamenlijke lobby trajecten kunnen ontwikkelen voor verdere investeringen in ons gebied.

Op het gebied van recreatie en toerisme gaan we volgend jaar aan de slag met het opstellen van een nota waarin we kaders willen uitwerken voor de verdere ontwikkeling van deze sector.

Gebiedsmarketing is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Daarnaast willen we investeren in de

toeristische infrastructuur, zoals wandel- en fietspaden en willen we investeren in de toeristische trekpleisters, zoals het Lauwersmeergebied.

3.3 Vooruitblik 2020-2023

Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta (SBE)

Alle grote bedrijven in het havengebied van Eemshaven en Delfzijl zijn aangesloten bij de SBE en verder is een groot deel van het MKB in de Eemshaven ook sinds 2018 lid van de SBE een fusie met de BBE (Bedrijfsbelangen Eemshaven). Het college is van plan om ook voor de gemeente Het Hogeland het lidmaatschap van de SBE aan te vragen. Er worden onder de vlag van de SBE interessante projecten uitgevoerd, zoals het project Eemsdelta Green. De gemeente betaalt jaarlijks mee aan de uitvoering van Eemsdelta Green. De SBE heeft daarnaast gevraagd om een jaarlijkse structurele bijdrage aan de professionele organisatie van de SBE. Hierdoor kan de SBE als belangrijkste vertegenwoordiger van de bedrijven in de genoemde sectoren beter inspelen op de versterking van onze economische structuur.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Versterking van onze economische structuur	Het college wil een beroep gaan doen op het nog in te stellen Ondernemersfonds, die gevuld wordt vanuit de belastinginkomsten vanuit het bedrijfsleven. Het college voert 1x per halfjaar overleg met bestuur en directie van de Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta.

Economic Board

De Economic Board Groningen (EBG) is door het Rijk, de NAM en de regionale overheden opgericht in januari 2014 om de negatieve economische gevolgen van de aardbevingsproblematiek het hoofd te bieden. De looptijd van het EBG is inmiddels verlengt tot en met 2020.

De EBG heeft veel ervaring opgedaan met het opzetten en uitvoeren van innovatieve programma's en projecten, waarmee de regio ook op de langere termijn haar voordeel zou kunnen doen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
De kennis en ervaring van EBG te borgen voor de toekomst.	Samen met de EBG en de andere participerende gemeenten willen we bezien hoe dit nader vorm krijgt.

Economische ontwikkeling Eemshaven

Het succes van de Eemshaven in de opgaande economie blijft. On en off shore wind zijn belangrijk voor de havenactiviteiten. De Eemshaven is het stopcontact van Nederland en is ook een belangrijke plek voor de aanlanding van data en elektra kabels. Tennet is dan ook bezig met het uitbreiden van haar hoogspanningsstations in Eemshaven-midden en Robbenplaat. Ook komt er een nieuwe 380 Kv hoogspanningslijn vanuit de Eemshaven naar Vierverlaten.

De overslag zal de komende jaren toenemen met de komst van het staalbedrijf Van Merksteijn. Volgens de concept planning zal in 2022 de fabriek volop draaien en dan zullen er een kleine 300 directe arbeidsplaatsen ingevuld zijn. Het gaat hier om maakindustrie, waarbij er veel banen zijn op lbo en mbo-niveau. Google is bezig met de volgende fase van de bouw.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Creëren van tijdelijke huisvesting	Met de bouw van Google en Van Merksteijn zijn er vele bouwvakkers actief. Op dit moment wordt gewerkt aan mogelijke locaties in onder andere Het Hogeland, Delfzijl en Appingedam. Hierin zijn er nog geen keuzes gemaakt over locatie in Het Hogeland. Een locatie op een niet te grote afstand van de Eemshaven verdient

de voorkeur, gezien de reistijd voor de bouwvakkers. Eventuele kosten voor de gemeente Het Hogeland die hieruit voortvloeien worden meegenomen in de najaarsnota 2019.

Regio Groningen-Assen (RGA)

In 2017 heeft de RGA opdracht gegeven aan Bureau Buiten voor het doen van onderzoek naar de vraag naar en het aanbod van bedrijventerreinen en kantoren binnen de RGA. Belangrijkste conclusie uit het onderzoek (april 2018) was dat er binnen de RGA ruim voldoende aanbod is aan bedrijventerreinen en kantoren. Voor de deelregio Groningen Rest bevindt dat aanbod zich vooral op de regionale bedrijventerreinen. Onze gemeente geeft de ontwikkeling van het bedrijfsleven in het collegeprogramma prioriteit. Wij streven in dit kader dan ook naar voor het bedrijfsleven een zo optimaal passend aanbod van bedrijfslocaties in Het Hogeland.

Hiertoe willen we de vraag naar bedrijfslocaties in onze gemeente en specifiek voor die beide bedrijventerreinen in beeld zien te krijgen.

3.4 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Economie & Werkgelegenheid (x € 1.000)

LASTEN		2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>						
Structureel		30	30	30	30	30
Incidenteel		-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>						
Structureel		-	-	-	-	-
Incidenteel		-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten		30	30	30	30	30
BATEN		2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>						
Structureel		-	-	-	-	-
Incidenteel		-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>						
Structureel		-	-	-	-	-
Incidenteel		-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten		-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)		-30	-30	-30	-30	-30

*) - = nadeel; + = voordeel

4 Programma Leefbaarheid & Voorzieningen

4.1 Voortgang Begroting 2019

MFA Bedum

In Bedum is enkele jaren geleden een burgerinitiatief gestart om de mogelijke realisatie van een brede multifunctionele accommodatie (MFA) op het sportcomplex in Bedum te onderzoeken. De initiatiefnemers hebben een werkgroep opgericht om voor de voetbalaccommodatie een toekomstperspectief op te stellen. Er is voor gekozen om te onderzoeken hoe de vereniging zich in een breder perspectief kan plaatsen. Met dit initiatief wordt aangesloten bij de wens van verbindingen en multifunctioneel gebruik van voorzieningen. Zoals opgenomen in het collegeprogramma wordt in 2019 onderzocht of een MFA haalbaar is. Wij hebben op de investeringslijsten een investering opgenomen van € 1,5 miljoen in het jaar 2021. Zo willen wij laten zien dat wij de intentie hebben bij te dragen aan de realisatie van het MFA. Deze investering betreft de vervanging van huidige opstallen welke gedateerd zijn. Onze bijdrage moet als cofinanciering worden gezien voor een nog in te dienen aanvraag bij het NPG.

Renovatie sportpark VV Eenrum

De totale renovatie van het sportpark van Eenrum wordt voor € 360.000 gefinancierd door VV Eenrum. Om alle plannen volledig uit te voeren is een aandeel van de gemeente nodig. De gemeente heeft de intentie om hierin mee te delen. VV Eenrum wil graag door met de uitvoer van de plannen waarin ze zelf investeert. Echter, in het geval van het sportplein en de bestrating wordt een investering van de gemeente gevraagd. Voor dit deel is VV Eenrum afhankelijk van de gemeente.

Mutatie: krediet van € 140.000 in 2019 (kapitaallast: 10.500).

Asbest Scherphornhal

Tijdens werkzaamheden bij de Scherphornhal (Uithuizermeeden) is asbest aangetroffen. Dit zal deel moeten worden verwijderd/ geïsoleerd.

Mutatie: € 89.000 in 2019.

Subsidie 2019 bibliotheken

De subsidiebedragen voor 2019 moeten nog worden aangepast in de begroting van 2019. Dit heeft te maken met verschillende budgetten die ter dekking dienen voor deze subsidie. Herstelactie hiervoor zal worden uitgevoerd in de Najaarsnota 2019.

Zwembad Leens

De verwarmingsketels van het zwembad in Leens zijn afgekeurd door de installateur. Deze zullen worden vervangen. De vervanging wordt geactiveerd, de daarmee samenhangende kapitaallasten worden in mindering gebracht op de subsidie.

GIDS gelden

Het budget voor de GIDS gelden 2019 t/m 2021 (van de voormalige gemeente Eemsmond) is per abuis niet opgenomen in de meerjarenbegroting voor Het Hogeland.

Mutatie: € 60.000 in 2019 t/m 2021.

Budget calamiteiten dorpshuizen (gebouwen)

Op meerdere plekken in de gemeente doen zich calamiteiten voor bij dorpshuizen. Wij willen dat dorpshuizen direct geholpen kunnen worden bij onverwachte ontwikkelingen. Een dorpshuisorganisatie kan namelijk onverwacht en onvoorzien voor uitgaven komen te staan waarin de

organisatie niet direct zelf kan voorzien. Wij stellen voor hiervoor budget op te nemen zodat snel geactiveerd kan worden in geval van calamiteiten. Dit budget kan gedekt worden uit de reserve leefbaarheid.

Mutatie: € 100.000 in 2019 (dekking reserve leefbaarheid)

4.2 Vooruitblik 2020-2023

Lokale omroep

Een lokale omroep is een publieke omroep die uitzendt voor een of meer gemeenten in Nederland en brengt programma's op lokaal niveau om inwoners te informeren en te amuseren. Lokale omroepen onderscheiden zich van regionale stations door zich specifiek te richten op lokaal of streeknieuws, maar ook door bijvoorbeeld het presenteren in een lokaal/streek dialect en de directe band met luisteraars in de betreffende regio. De Mediawet 2008 bepaalt dat per gemeente één media-instelling kan worden aangewezen als lokale media-instelling.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Aanwijzing van de partij die de lokale omroep wordt	Er is bij gemeente het Hogeland door twee partijen een aanvraag ingediend om de lokale omroep te worden voor de gemeente. De aanwijzing van de partij die de lokale omroep wordt, wordt verstrekt door het Commissariaat voor de Media. De aanwijzing geschiedt nadat de gemeenteraad aan het Commissariaat heeft geadviseerd over de vraag of de aanvragende instelling(en) aan de wettelijke eisen voldoet.

Muziekschool Hunsingo/Jeugdtheaterschool Wonderboom

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Eén aanbieder van cultuureducatie.	<p>Muziekschool Hunsingo en Jeugdtheaterschool Wonderboom zijn actief binnen de culturele infrastructuur in Het Hogeland. Deze twee partijen willen in 2020 gaan fuseren (eventueel met muziekschool Noordakkoord) en samen met andere partijen een adequaat bedrijfsmodel ontwikkelen om een bijdrage te leveren aan de culturele infrastructuur. Om zo de basis te vormen voor een breed kunstencentrum (niet-fysiek) in de gemeente Het Hogeland waar ook andere aanbieders bij aan kunnen haken. Met name vanuit het onderwijs is er behoefte aan een dergelijke partij die de cultuureducatie adequaat en assertief vorm kan geven. Hunsingo en Wonderboom hebben hiervoor een aanvraag ingediend waarvoor ze € 352.000 vragen voor een breed kunstencentrum waar (binnen- en buitenschools) muziekonderwijs, theater, participatie, educatie, en kunsten aangeboden worden.</p> <p>Er wordt nog geen bedrag opgenomen voor de kadernota, maar de raad wordt hiermee geïnformeerd dat dit speelt en we er richting 2020 op terugkomen met een voorstel.</p>

Bibliotheekwerk

Per 2019 wordt gebruik gemaakt van een nieuwe financieringssysteem van bibliotheekdiensten op basis van de 'Producten en Diensten Catalogus' (PDC) van Biblionet Groningen. Op basis van de PDC kunnen gemeenten op transparante wijze kiezen waarvoor zij hun bibliotheeksubsidie inzetten. Voor gemeenten is daarnaast duidelijk geworden of het subsidieniveau al dan niet passend is bij het productenaanbod dat zij in eerdere jaren hebben ontvangen. Het structurele subsidieniveau van Het Hogeland bleek ontoereikend om het bestaande dienstverleningsniveau te handhaven. Er is besloten om in 2019 het dienstverleningsniveau naar beneden bij te stellen door een aantal producten gericht op programmering in de bibliotheek en het verouderde losse onderwijsaanbod niet meer af te nemen. Daarnaast is besloten de fysieke vestigingen te behouden en dienstverlening gericht op het bestrijden van laaggeletterdheid en onderwijsachterstanden voort te zetten met behulp van een aanvullende incidentele subsidie. Voor de periode vanaf 2020 wordt gezocht naar een structurele oplossing voor het financieren van gewenste bibliotheekdiensten in de gemeente Het Hogeland, dit in eerste instantie binnen de structurele begroting. Benoemde oplossingsrichtingen zijn het maken van combinaties in financieringsstromen vanuit andere domeinen en het treffen van maatregelen om huisvestingslasten te verlagen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een besparing van minimaal 50% realiseren op huisvestingslasten van de bibliotheken	<ul style="list-style-type: none"> • Huurkosten voor bibliotheken die zijn gehuisvest in gemeentelijke panden worden gereduceerd. • De huidige locaties van de bibliotheken worden heroverwogen. Zo mogelijk wordt de huisvesting van bibliotheken meegenomen in de centrumplannen. • Bibliotheken worden zo veel mogelijk gezamenlijk gehuisvest met andere sociaal-maatschappelijke en culturele partijen.
Innovatie van het bibliotheekconcept, waarbij een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening wordt gerealiseerd	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen van de "maatschappelijke bibliotheek" waarin wordt ingezet op het vergroten van de platform- en netwerkfunctie van de bibliotheek. Hierbij speelt ook passende en aansprekende huisvesting een rol. • Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van combinaties in financieringsstromen uit verschillende domeinen, zoals onderwijs- en leefbaarheidsgelden. • De opbrengst van de besparing op huisvestingskosten inzetten ten behoeve van inhoudelijke dienstverlening van Biblionet gericht op programmering in de bibliotheken

4.3 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Leefbaarheid & Voorzieningen (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	30	30	30	30	30
Incidenteel	274	60	60	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	303	89	89	30	30
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-303	-89	-89	-30	-30

*) - = nadeel; + = voordeel

5 Programma Sociaal Domein & Volksgezondheid

5.1 Voortgang Begroting 2019

Minimabeleid (Klijnsmagelden)

Met het wegvallen van Middag-Humsterland zijn de Klijnsmagelden die we binnenkrijgen afgenomen. De subsidies aan partners die het minimabeleid uitvoeren zijn echter gelijk gebleven en ook het maatwerkbudget is gelijk gebleven. Uitgaven aan fashioncheques en kinderverjaardagen zullen door het wegvallen van een aantal inwoners, wel afnemen, maar dit is niet gelijk aan de afname van het verkregen budget. Hierdoor zijn de uitgaven voor 2019 hoger dan de inkomsten en daarom stellen we voor deze incidenteel bij te ramen.

Mutatie: € 65.000 in 2019.

Taalhuizen

In 2017 zijn de BMWG-gemeenten gestart met de pilot 'Opzet taalhuizen' met als doel in te zetten op de aanpak van laaggeletterdheid. Inmiddels zijn vier taalhuizen geopend.

Wij willen het initiatief van de vier taalhuizen in 2019 voortzetten. Hiervoor was nog geen budget opgenomen.

Mutatie: € 100.000 m.i.v. 2019.

De transformatie richting een leerwerkbedrijf

Werkplein Ability wil, conform collegeprogramma, de volledige infrastructuur van de sectoren gaan inzetten als een leeromgeving. In de leeromgeving kunnen voorschakeltrajecten en BBL-opleidingen op niveau 1 en 2 worden gevolgd.

Voor de zomer komen we met een uitgewerkt plan, waarin de financiële vertaling en dekkingsvoorstellen worden meegenomen.

Mutatie: PM

Investeren in jobcoaching

De huidige doelgroepen van de Participatiewet hebben een andere vorm van begeleiding nodig in de uitstroom naar regulier werk. Het is belangrijk om de doelgroepen ook duurzaam aan de slag te krijgen. We leiden mensen daarom ook intern op voor kansrijke beroepen. Ook is het belangrijk deze mensen te ondersteunen wanneer ze al aan de slag zijn. We willen daarom meer investeren in jobcoaches bij Werkplein Ability, om een duurzame uitstroom uit het klantenbestand te realiseren.

Inclusie agenda

Het college wil een lokale inclusie agenda ontwikkelen voor alle inwoners van de gemeente Het Hogeland. Dit is een brede maatschappelijke opgave die samen met betrokken maatschappelijke partijen zal worden ingevuld.

Een onderdeel van deze agenda is de inclusieve arbeidsmarkt. Door de invlechting van Werkplein Ability geeft de gemeente al mede invulling aan de inclusieve arbeidsmarkt, waarin mensen met een beperking of een afstand tot de arbeidsmarkt ook een werkplek kunnen krijgen. De gemeente wil een inclusieve werkgever zijn, die afspraakbanen en werkplekken voor Beschut Werk realiseert. Daarvoor zijn verschillende vormen mogelijk met verschillende kosten. Er zal een voorstel komen met daarin afwegingen en keuzes.

Ook wordt gekeken hoe drempels (zoals laaggeletterdheid) voor meedoen kunnen worden weggenomen. Hierbij wordt gekeken naar mogelijke oplossingen zoals Taalhuizen en de inzet van ervaringsdeskundigen.

Tekorten jeugdzorg

In de begroting 2019 is een tekort geraamd op de jeugdzorg van bijna € 2,5 miljoen. Hierin zit een taakstelling voor de jaren 2020/2022 waardoor het geraamde tekort afneemt tot € 1,25 miljoen. Op basis van de uitgaven 2018 dient dit beeld voor de begroting 2019 te worden bijgesteld. Naar de huidige inzichten zullen de tekorten jeugdzorg 2019 uitkomen op een bedrag variërend tussen de € 3 en € 4 miljoen. Voorzichtigheidshalve wordt in de kadernota voor 2020 en verder rekening gehouden met een tekort van € 3,5 miljoen. Ten opzichte van de begroting 2019 is dit een verzwaring van € 1,025 miljoen als gevolg van hogere uitgaven jeugdzorg.

Bij het verschijnen van de meicirculaire is duidelijk geworden dat de gemeente Het Hogeland voor 2019 ruim € 1,3 miljoen extra middelen ontvangt voor de jeugdzorg (voor de jaren 2020 en 2021 nogmaals ruim € 980.000 per jaar). Daarnaast ontvangen we nog een loon- en prijscompensatie voor de jeugdzorg van rond de € 360.000 structureel. Daarmee wordt de uitzetting van de kosten voor de jeugdzorg in de eerste jaren gedempt.

Vandaar dat we in deze voorjaarsnota de uitzetting van € 1,025 miljoen ramen in de jaren 2019 tot en met 2021; hierna is het extra tekort op PM begroot (conform voorstel VNG).

Mutatie: € 1.025.000 in 2019 t/m 2021; na 2021 PM.

5.2 Uit het collegeprogramma

We werken toe naar één beleidsplan Sociaal Domein voor de gemeente Het Hogeland. Dit betekent dat we vanuit één beleidsmatig kader werken aan de jeugdwet, de participatiewet en de Wmo. In 2018 zijn de beleidsplannen op alle drie terreinen verlopen. Het hebben van een beleidsplan voor de Wmo, jeugd en participatie is een wettelijke verplichting. Gezien de herindeling hebben we daarin enige respijt, maar voor alle drie terreinen zullen we deze leemte wel in moeten vullen. Tegelijkertijd biedt dit ook een kans om tot een nadere afstemming in beleid te komen.

Het Beleidsplan Sociaal Domein beoogt daarmee in allereerste instantie integratief te zijn. Dit wil zeggen: zaken combineren zodat deze elkaar aanvullen. Deze integratie is nodig als voorwaarde om in de ondersteuning van de inwoners van Het Hogeland daadwerkelijk maatwerk (centraal in de Visie Ruimte!) te kunnen bieden. Dit vraagt meer om beleid en uitvoering die voorbij gaan aan de afzonderlijke wetgeving.

Bovendien wordt in de Wmo, jeugdwet en participatiewet, soms nog afzonderlijk, hetzelfde beoogd. We willen naar een situatie waarbij een preventieve aanpak in de Wmo ook ten goede komt aan de jeugdhulpverlening en andersom. Of eigenlijk nog meer: de som is meer dan de afzonderlijke delen. Het beleidsplan Sociaal Domein wordt vertaald in een Jaarprogramma Sociaal Domein. We beogen met het Jaarprogramma goed aan te sluiten op de P&C cyclus en dan met name richting de voorjaarsnota en begroting. Een beleidsplan en jaarprogramma Sociaal Domein stelt de gemeente Het Hogeland ook in staat om beter regie te voeren op de uitvoering, bijvoorbeeld richting Mensenwerk Hogeland. We zijn beter in staat om te bepalen welke zaken we vanuit 'eigen huis' organiseren of extern beleggen. Een ander meer intern beoogd resultaat is dat we meer focus organiseren. Naast samenhang ook het 'indikken van het beleid'. Gedurende de verbouw willen we wel dat de winkel open blijft. Dit betekent dat we vooruitlopend op het beleidsplan en jaarprogramma Sociaal Domein al vast willen investeren in een Plan van Aanpak voor de Jeugdzorg, op een herziening van het minimabeleid en het opstellen van lokaal gezondheidsbeleid. Daarnaast zijn er keuzes in voorbereiding op het gebied van de schuldhulpverlening. Zo maken we als gemeente nu nog gebruik van de GKB in Groningen en de VKB in Appingedam.

Tenslotte wordt de zogenoemde 'inclusie agenda' verder ingevuld. Dit is een brede maatschappelijke opgave die samen met betrokken maatschappelijke partijen zal worden ingevuld. Een onderdeel van deze lokale inclusie agenda is de inclusieve arbeidsmarkt. Door de invlechting van Werkplein Ability geeft de gemeente al mede invulling aan de inclusieve arbeidsmarkt, waarin mensen met een beperking of een afstand tot de arbeidsmarkt ook een werkplek kunnen krijgen. De gemeente wil een

inclusieve werkgever zijn, die afspraakbanen en werkplekken voor Beschut Werk wil realiseren. Daarvoor zijn verschillende vormen mogelijk met verschillende kosten. Er zal een voorstel komen met daarin afwegingen en keuzes.

5.3 Vooruitblik 2020-2023

Participatie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Inwoners met een laag inkomen moeten kunnen participeren. Nadruk ligt op kinderen en chronisch zieken en gehandicapten. Hiernaast wordt er vanaf 2020 extra ingezet op bestrijding van mobiliteitsarmoede en energie-armoede	Nieuw beleidsplan en uitvoeringsplan opstellen, samen met partners en inwoners. Samen bepalen welke maatregelen blijven bestaan en welke maatregelen niet het gewenste effect hebben gehad. Daarnaast ontwikkelen van nieuw aanbod om mobiliteitsarmoede en energie-armoede tegen te gaan. Hiervoor is waarschijnlijk extra budget nodig. Inschatting van de hoogte van dit budget is in september gereed.
Participatie en zelfredzaamheid van laaggeletterden bevorderen	Wij stellen doormiddel van de taalhuizen een herkenbare laagdrempelige voorziening beschikbaar, waar inwoners kunnen werken aan het verbeteren van basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen.
	Partners uit het samenwerkingsverband taalhuis zetten in op het signaleren van laaggeletterdheid en doen laaggeletterden een passend taalaanbod

Plan van Aanpak Jeugdhulp 2019-2022

Het Plan van Aanpak Jeugdhulp is een vertaling van het Actieplan jeugdhulp dat eind november 2018 ter kennisname naar de colleges en raden is gestuurd. In het Plan van Aanpak Jeugdhulp wordt per maatregel aangegeven welke doelen en resultaten behaald kunnen worden en welke investering hiervoor nodig is.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het verminderen van huisartsen-verwijzingen naar specialistische jeugdhulp.	De pilot Ondersteuner Jeugd en Gezin (OJG) verder uitrollen. Vanaf najaar 2017 tot eind 2018 is er een succesvolle pilot gedraaid. Op basis van de evaluatie wordt voorgesteld om de OJG ook bij andere huisartsen in onze gemeente aan te stellen. <i>Mutatie: € 190.000 m.i.v. 2020.</i>
Aanvullende preventieve activiteiten, tegengaan gevolgen complexe echtscheidingen, en onderwijs-zorgarrangementen ontwikkelen	Door beleidsmatige capaciteit hiervoor beschikbaar te stellen worden randvoorwaarden gecreëerd om aan deze plannen uitvoering te geven. <i>Mutatie: € 25.000 m.i.v. 2020.</i>
Jongeren met lichte begeleiding naar zelfredzaamheid een mogelijkheid bieden zich te vestigen in onze gemeente.	Pilot begeleid kamerbewoning starten. Incidentele kosten voor zowel beleid als uitvoering. <i>Mutatie: € 35.000 in 2020 t/m 2022.</i>
Vergroten aanbod gezinsgetrouwe opvoedsituaties.	In een pilot extra mogelijkheden creëren voor lokale vormen van gezinsgetrouwe opvoedsituaties. <i>Mutatie: € 25.000 in 2020 t/m 2022.</i>
Onderzoeken of de ondersteuning aan de	O.b.v. dossieronderzoek een gespecialiseerde

<p>top 20 van onze duurste jeugdhulpgebruikers (i.c.m. wmo en participatie) zowel kwalitatief beter als goedkoper kan worden uitgevoerd.</p>	<p>casemanager aannemen die nogmaals – in overleg met de gezinnen – bekijkt of de hulp en ondersteuning die op dat moment geboden is, nog aansluit bij de wensen van de inwoner, en of er niet kwalitatieve betere en goedkopere ondersteuning geleverd kan worden.</p> <p><i>Mutatie: € 33.000 in 2020 en € 51.000 in 2021.</i></p>
--	--

Lokaal positief gezondheidsbeleid 2020-2023

Gemeenten hebben de wettelijke plicht om lokaal volksgezondheidsbeleid te ontwikkelen. Dit is vastgelegd in de Wet Publieke gezondheid. De BMWG-gemeenten hebben in 2017 besloten dat er in 2019 nieuw lokaal gezondheidsbeleid zou worden ontwikkeld voor de gemeente Het Hogeland.

De kaders voor het nieuwe positieve gezondheidsbeleid betreffen niet alleen de Wet Publieke gezondheid, maar ook wetgeving op het gebied van Wmo, Jeugdwet, Participatiewet, Veiligheidswet, Omgevingswet. Het lokaal gezondheidsbeleid hangt samen met het regionale en landelijke gezondheidsbeleid.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<ul style="list-style-type: none"> • Gezonde inwoners in een gezonde leefomgeving • Gezond opgroeien in de gemeente Het Hogeland • Gezond meedoen in de gemeente het Hogeland 	<p>In de zomer 2019 wordt aan de raad input gevraagd voor het nieuwe beleid. Hiervoor is een startnotitie Lokaal gezondheidsbeleid opgesteld. De totstandkoming van het nieuwe beleid vindt plaats in overleg met de nieuwe kerngroep Gezondheidsbeleid van de Adviesraad Het Hogeland met inwoners uit de gemeente. Tevens is er een begeleidingscommissie met beroepskrachten van maatschappelijke organisaties die meedenkt over het nieuwe beleid. Er worden in de zomer van 2019 workshops voor inwoners gehouden en op 26 september 2019 wordt het Gezondheidsfestival georganiseerd. Hieraan kunnen alle inwoners uit de gemeente Het Hogeland aan meedoen.</p> <p>Het streven is om de nieuwe nota Lokaal Positief Gezondheidsbeleid gemeente Het Hogeland 2020-2023 begin 2020 vast te stellen in de gemeenteraad.</p>

5.4 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Sociaal Domein & Volksgezondheid (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	1.025	1.125	1.125	100	100
Incidenteel	165	8	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	215	215	215	215
Incidenteel	-	93	111	60	-
Totaal mutaties op lasten	1.190	1.441	1.451	375	315
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-1.190	-1.441	-1.451	-375	-315

*) - = nadeel; + = voordeel

6 Programma Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid

6.1 Voortgang Begroting 2019

Project sociale teams voor luisterend oor

De impact van de gevolgen van gaswinning voor de inwoners is groot en ontwrichtend. Veel inwoners lijden aan problemen veroorzaakt door de gaswinning met negatieve gevolgen voor de gezondheid en welzijn. Het is belangrijk dat inwoners de weg naar hulpverlening weten te vinden. De gemeente Het Hogeland krijgt vanuit het Nationaal Programma budget om (2) onafhankelijke functionarissen tijdelijk in het sociale team aan te stellen. Deze functionarissen kunnen speciaal voor deze inwoners een luisterend oor bieden en kunnen uitleg geven en helpen bij praktische zaken die te maken hebben met de gevolgen van aardbevingen (mentaal en fysiek).

Mutatie: € 160.000 aan lasten en baten in 2019, dus budgetneutraal.

Rioolreconstructie Waldadrift Bedum

Door niet voorziene aanpassingen aan nutsvoorzieningen, extra levering van zand en de inhuur van een externe projectleider en toezichthouder, zal het krediet overschrijden. Zie ook toelichting pagina 10 inzake de wegreconstruuctie van de Waldadrift.

Mutatie: extra krediet van € 120.000 (kapitaallasten: € 5.200; wordt verrekend met de bestemmingsreserve rioolheffing).

Integraal beheerssysteem openbare ruimte

Er is een beheerssysteem voor de openbare ruimte aangeschaft. Op dit moment wordt gewerkt om het softwarepakket te vullen met areaalgegevens. Het systeem is noodzakelijk om beleid- en beheerplannen te harmoniseren, te actualiseren en samen te voegen. Het regionaal gegevensbeheer team is verantwoordelijk voor het bijhouden en het realiseren maatregelprogramma's.

Basisrioleringsplannen

Op basis van de Basisrioleringsplannen van diverse kernen zal uitvoering worden gegeven aan geformuleerde maatregelen. Doelstelling is op korte termijn inzicht verkrijgen in geformuleerde maatregelen uit de basisrioleringsplannen en deze te harmoniseren ter voorbereiding op een meerjarig maatregelprogramma. We gaan uitvoering geven aan de Stresstest om te komen tot een risicoanalyse en maatregelprogramma.

Bodemsanering nabij gemeentelijke zoutloods

In 2017 en 2018 zijn op het gemeentelijk terrein aan de Industrieweg in Bedum bodemonderzoeken uitgevoerd. Gebleken is dat ter plaatse van de zoutloods een ernstige bodemverontreiniging aanwezig is met chloride en cyanide. De verontreiniging heeft zich in de directe omgeving verspreid en is veroorzaakt door uitspoeling van strooizout naar de bodem. De verontreiniging dient z.s.m. gesaneerd te worden. Met de provincie Groningen (bevoegd gezag) is vastgelegd dat sanering in 2019 kan plaatsvinden.

Mutatie: per saldo € 91.000 in 2019.

Opstellen Woonvisie

Medio 2020 zal een nieuwe woonvisie gereed zijn voor het Hogeland. Hiertoe zal een participatietraject met alle stakeholders opgesteld worden wat zal resulteren in een visiedocument. Dit traject zal zoveel mogelijk gecombineerd worden met het traject van de omgevingsvisie.

Mutatie: € 80.000 in 2019.

Tijdelijke huisvesting NCG

De NCG is tijdelijk gehuisvest in het voormalig notariskantoor in Uithuizen. De gemeente huurt dit pand en verhuurt dit door aan de NCG. De budgetten hiervoor zijn abusievelijk niet in de begroting opgenomen.

Mutatie: € 50.000 aan lasten en baten in 2019, dus budgetneutraal.

Milieubeleidsplan

In 2019 gaan we een nieuw Milieubeleidsplan (MBP) opstellen, daarnaast zetten we activiteiten uit het uitvoeringsprogramma MBP door.

Mutatie: € 70.000 in 2019, te onttrekken aan de reserve Milieu.

Bijdrage WO-DEAL

In de aanloop naar de herindeling is besloten de samenwerking met de Werkorganisatie DEAL in stappen af te bouwen. Voornemen was hiermee met ingang van 2019 een aanvang te maken en op basis hiervan is in de begroting voor 2019 een korting van € 180.000 op de bijdrage aan de WO DEAL doorgevoerd. Er is echter nog niet gestart met de voorgenomen afbouw.

Verder is gebleken dat de geraamde bijdrage in de begroting van voormalig Eemsmond, gebruikt als vertrekpunt voor begroting 2019 van Het Hogeland, lager was dan de benodigde middelen voor de bijdrage. Het gevolg hiervan is dat de bijdrage aan WO DEAL niet volledig in de begroting is gedekt. Bovenstaande is ook aangegeven in het raadsvoorstel/besluit Ontwerp begroting 2020 WO DEAL, die op 22 mei in de raadsvergadering is behandeld.

Mutatie: € 238.000 m.i.v. 2019.

Kosten uittreden Omgevingsdienst Groningen (ODG)

In mei vorig jaar is besloten om zoveel mogelijk taken in eigen beheer uit te voeren. Gevolg van dit besluit is dat de OmgevingsDienst Groningen (ODG) de wettelijk verplichte basistaken (BTP) blijft uitvoeren. Voor De Marne werden daarnaast ook Wabo taken uitgevoerd. Harmonisatie naar uitvoering van alleen de wettelijke taken door de ODG leidt tot kosten voor desintegratie, frictie en datamigratie.

Mutatie: € 178.000 in 2019.

Straatnaamgeving

In de vier oude gemeenten was het adviseren over straatnamen zeer verschillend geregeld. Gezien de sterke relatie met het Gegevenshuis, zal er door de BAG-beheerder een voorstel worden gemaakt voor een werkwijze in Het Hogeland. Besluitvorming wordt verwacht in het 4^e kwartaal van 2019.

Evenemententerreinen

Er klinkt vanuit allerlei kanten een roep om het aanwijzen van evenemententerreinen. We gaan onderzoeken waar en op welke wijze we dit mogelijk kunnen maken. Besluitvorming wordt niet eerder verwacht dan het 4^e kwartaal van 2019.

Planschade

Vanuit de oude gemeenten was er nagenoeg niets geraamd voor kosten als gevolg van planschadeverzoeken. Toch komen er met regelmaat verzoeken om uitkering binnen; vaak gestaafd met een expertiserapport. Wanneer plannen van externe partijen worden gerealiseerd sluiten we een planschade-overeenkomst af, waardoor de kosten af te wentelen zijn. Er zijn echter ook gemeentelijke plannen (bestemmingsplannen e.d.), waarvoor we zelf de kosten van planschade dragen. De totale kosten zijn lastig in te schatten, onder andere doordat lang niet iedereen die er recht op heeft ook

daadwerkelijk een claim indient. Raming is dus onmogelijk, maar planschade moet wel als een risico worden gezien.

NPG-project Kunstcentrum De Ploeg in Wehe Den Hoorn

Het project wil een impuls geven aan de toeristische aantrekkelijkheid van Het Hogeland door het realiseren van een Kunstcentrum De Ploeg in de oude monumentale RK St-Jozefschool uit 1883 in het dorp Wehe-Den Hoorn. De St Jozefschool is sinds 1989 in privébezit en raakte nadien ernstig in verval. Door een zorgvuldige restauratie van het pand wordt het pand geschikt gemaakt als Kunstcentrum waarin het leven en werk van de Groninger expressionistische Ploegkunstenaars uit de periode 1918 – 1930 centraal zal staan. Naast exposities moet het Kunstcentrum als knooppunt in de regio gaan fungeren voor bezoekers en de eigen inwoners voor een breed scala aan activiteiten, zoals het promoten en verzorgen van Ploegkunst- en landschapsroutes, een filmzaal, het inrichten van een werkplaats voor het verzorgen van cursussen en workshops en diverse hieraan gerelateerde nevenactiviteiten, zoals een horecavoorziening.

Het centrum van Wehe Den Hoorn rond deze oude monumentale school oogt op dit moment ernstig verwaarloosd en heeft een investeringsimpuls.

6.2 Uit het collegeprogramma

Binnen de ruimtelijke ordening staan we de komende jaren voor twee grote transitie opgaven, namelijk de implementatie van de Omgevingswet en de Energietransitie. Dit zijn enorme opgaven die veel van het bestuur, onze inwoners en de organisatie zullen gaan vragen.

De Omgevingswet vraagt een omslag in denken over de inrichting, beleving en gebruik van onze leefomgeving. Het bovenliggende doel is om meer maatwerk te kunnen gaan leveren voor initiatieven uit de samenleving en meer integraliteit te creëren in het beleid voor de fysieke leefomgeving. We starten met de ontwikkeling van een Omgevingsvisie. Omdat we op meerdere onderdelen van de leefomgeving visies willen ontwikkelen (wonen, mobiliteit, energie) zetten we in op het zoveel mogelijk integraal benaderen van de vraagstukken zodat we onze inwoners niet onnodig vaak consulteren en vragen om te participeren. De Omgevingsvisie is daarbij een handig vehikel om de integrale benadering nader vorm te geven.

Bij de Omgevingswet hoort ook een traject voor bestuur, organisatie en inwoners om inzicht te krijgen in de vernieuwde werkwijze en een nieuw te ontwikkelen digitaal stelsel waarin alle beschikbare informatie over de leefomgeving overzichtelijk te raadplegen is. Alle onderdelen zullen de komende jaren, in een tempo dat onze organisatie en inwoners aan kunnen, nader worden uitgewerkt.

De Energietransitie is een grote maatschappelijke opgave die over een langere periode onze inzet zal gaan vragen. Het Klimaatakkoord zal de basis vormen voor nader uit te werken beleid op provinciaal niveau via de regionale energiestrategie (RES). Dit zal per gemeente weer vragen om een specifieke opgave. Het is zaak om vanuit de bijzondere positie die we als gemeente Het Hogeland innemen een zelfbewuste rol te kiezen in de regionale opgave die past binnen aanvaardbare ruimtelijke kaders en dat we daar zelf de regie in houden. In het kader werken we hier een aantal scenario's voor uit die als input kunnen dienen voor de op te stellen Energievisie in 2020. Deze visie zal de basis vormen voor de wijze waarop we de energietransitie verder vorm gaan geven.

6.3 Vooruitblik 2020-2023

Project sociale teams voor luisterend oor

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het vergroten van het gevoel van (sociale) veiligheid en van gezond en welbevinden van inwoners die lijden aan de negatieve gevolgen van de aardbevingsproblematiek	Het tijdelijk inzetten van een buurtwerker en buurtmaatschappelijk werker via Mensenwerk Het Hogeland. Zij houden zich bezig met individuele aardbevingsproblematiek van inwoners en bieden actief een luisterend oor. Ook geven ze uitleg en

	<p>helpen zij bij praktische zaken die te maken hebben met de gevolgen van aardbevingen (mentaal en fysiek). De buurtwerker organiseert daarnaast collectieve activiteiten voor inwoners waarbij aardbevingsschade en versterking een rol spelen. De functionarissen maken onderdeel uit van het sociale team. We proberen te monitoren wat deze inzet oplevert zodat we hier voor 2020 een structurele inzet op kunnen plegen.</p>
--	---

Harmonisatie van beleid- en beheerplannen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Harmonisatie van beleids- en beheerplannen o.b.v. omgevingsvisie, omgevingsplan	<p>Een nauwe samenwerking zoeken met betrokken teams van het ruimtelijk domein tijdens het proces om op basis van een visie voor de waterketen, te komen tot harmonisatie van beleids- en beheerplannen kapitaalgoederen Infra.</p> <p>Met het harmoniseren van maatregelplannen van Het Hogeland en de Regionale samenwerking Waterketen willen we komen tot een investeringsprogramma voor riolering en watersysteem. E.e.a. zal leiden tot een herberekening van de rioolheffing.</p>
Waterbeleidsplan	Een nieuw Waterbeleidsplan opstellen in 2020, in samenhang met de omgevingsvisie en klimaatadaptatie.
Geharmoniseerd en geactualiseerd welstandsbeleid	Vlak voor de herindeling is een begin gemaakt met het harmoniseren en actualiseren van het welstandsbeleid. Het is de bedoeling dat we dit jaar het nieuwe beleid vormgeven. Vaststelling is gepland voor begin 2020.

'Mijn Huis op Maat'

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Inwoners langer veilig thuis laten wonen	<p>Dit is een lopend project waar onze inwoners gebruik kunnen maken van getrainde vrijwilligers om te kijken hoe ze langer veilig thuis kunnen blijven wonen. De gelden zijn bedoeld voor de organisatie die de vrijwilligers begeleidt en ook voor de onkosten die vrijwilligers maken en voor het contract dat is afgesloten met Mijn huis op Maat. In 2019 is dit project van start gegaan en we willen dit graag voortzetten in 2020 en 2021.</p> <p><i>Mutatie: € 24.500 in 2020 en 2021.</i></p>

Diverse RO- en woonprojecten

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Versnellen transitie woningvoorraad	<p>Dit betreft de versnelling van verduurzaming van de sociale huurvoorraad, in combinatie met levensloopbestendig maken van de woningen en verbeteren van de toegankelijkheid van de woonomgeving.</p> <p>Een groot aandeel van de sociale huurvoorraad is</p>

	<p>verouderd en onvoldoende verduurzaamd, waardoor huurders hoge energielasten hebben. Door verduurzaming zullen de maandlasten voor huurders dalen. Indien dat gecombineerd kan worden met kleine woningaanpassingen, kan meteen een slag gemaakt worden in transformatie van woningen naar levensloopbestendigheid. Beide doelstellingen passen in de prestatieafspraken Volkshuisvesting en het WLP. De corporaties hebben extra financiering nodig om hun inspanningen te versnellen. De gemeente is verantwoordelijk voor een toegankelijke woonomgeving en heeft hiervoor financiering nodig. Voor de fysieke realisatie dienen woningcorporaties en gemeente een gezamenlijk voorstel in bij NPG. De middelen die hier gevraagd worden betreffen de proceskosten (projectleiding, projectontwikkeling) om te komen tot een uitgewerkt en gedragen voorstel richting NPG.</p> <p><i>Mutatie: € 30.000 in 2020.</i></p>
Aanpak leegstand en verpauperde panden	<p>Een van de speerpunten van het college is om leegstand en verpaupering in de dorpen aan te pakken. Hiertoe zal een stimuleringsbeleid opgesteld moeten worden, zodat inwoners bijvoorbeeld een lening kunnen krijgen om hun woning te verbeteren. Ook zal bekeken worden of en in welke gevallen de gemeente panden kan opkopen.</p>

Energie

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Vopak zonnepark	Vopak en GSP zijn voornemens om een zonnepark te realiseren op terrein van VOPAK. Het betreft een zonnepark van 19 hectare. De procedure hiervoor is inmiddels in gang gezet.
Windpark Eemshaven West	Het gebied ten westen van de Eemshaven, de Emmapolder is aangegeven als zoekgebied voor windturbines. Er zijn inmiddels twee rijen windturbines gerealiseerd. Er zijn plannen voor een derde rij. De voormalige gemeente Eemsmond heeft altijd aangegeven geen voorstander te zijn van een mogelijke vierde rij. Op dit moment zijn er nog geen concrete plannen omdat initiatiefnemers nog niet op één lijn zitten.
Windpark Oostpolder	Het windpark voor de Oostpolder is inmiddels vergund. Op dit moment loopt nog een procedure voor de aanleg van toegangswegen.
Aanlanding Wind op Zee	Landelijk netbeheerder TenneT is in samenwerking met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat gestart met de planvorming van net op zee ten noorden van de Waddeneilanden. In het windgebied komen windturbines te staan met een totaal vermogen van ca 700 megawatt. In dit kader zal een verbinding

	<p>moeten worden gerealiseerd tussen het windgebied op zee en het hoogspanningsnet op land. Een mogelijk tracé is een aanlandig bij de Eemshaven. Op dit moment worden door TenneT diverse alternatieven onderzocht, zo ook de aanlanding bij Groningen Vierverlaten en de aanlanding bij Burgum.</p>
Re-powering Eemshaven binnenterrein	<p>Het onderdeel re-powering is niet meegenomen in het bestemmingsplan voor de Eemshaven. Afsproken is immers dat het bestemmingsplan geen nieuwe ontwikkelingen zal meenemen. In het bestemmingsplan zijn de huidige windturbines geregeld.</p> <p>Wanneer behoefte is aan hogere windturbines, dan heeft dit consequenties voor het bestaande grid. Vervanging van de huidige turbines op dezelfde locaties is geen optie, omdat de veiligheidszones veranderen. Ook dienen windturbines dan verder uit elkaar geplaatst te worden. Op dit moment vindt onderzoek plaats naar de mogelijkheden en de onmogelijkheden van re-powering op het Eemshaventerrein. Wanneer er meer duidelijkheid is, zal wellicht een structuurvisie in combinatie met een PlanMer en Passende Beoordeling noodzakelijk zijn waarin onderzocht wordt wat de gevolgen zijn van de re-powering.</p>

Bestemmingsplannen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Bestemmingsplan Eemshaven Zuid-Oost	<p>Het bestemmingsplan Eemshaven Zuid-Oost is inmiddels onherroepelijk. Het bestemmingsplan bevat een regeling voor bedrijven gericht op de computerservice en informatietechnologie. Het plan bevat o.a. royale gebiedsranden en waterberging, zoals uitgewerkt in het landschappelijk raamwerk. Binnen het plangebied zijn ook een aantal windturbines geregeld die inmiddels zijn vergund.</p>
Bestemmingsplan Eemshaven binnenterrein	<p>Het bestemmingsplan Eemshaven heeft als voorontwerp ter inzage gelegen tot en met 22 mei 2019. De inspraakreacties worden bekeken en onderzocht zal worden, naar aanleiding van de inspraakreacties, in hoeverre het bestemmingsplan moet worden aangepast. Daarna wordt het plan als ontwerp ter inzage gelegd en wordt de vaststelling door de gemeenteraad verwacht eind december 2019 dan wel begin 2020. Een en ander hangt ook af van de aard van de zienswijzen tegen het ontwerp-bestemmingsplan.</p> <p>Het bestemmingsplan is consoliderend. Dit wil zeggen dat er geen andere ontwikkelingen plaatsvinden dan zijn toegestaan op grond van de beheersverordening. Dan wel ontwikkelingen die de afgelopen jaren al zijn vergund.</p>

Omgevingswet

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Omgevingswet	Voor het jaar 2019 is een incidenteel budget opgenomen voor de Omgevingswet. Voor de jaren daarna is er geen budget opgenomen. De VNG heeft een rekentool ontwikkeld die gemeenten kan helpen bij het in kaart brengen van de kosten van de wet. Deze rekentool laat zien dat wij tot 2024 rekening moeten houden met een budget tussen de 1,5 en de 2 miljoen euro. De berekening geeft een beeld van de omvang van de kosten, maar geeft ons als individuele gemeente nog onvoldoende houvast om een gedetailleerde meerjarige berekening te maken. Wel is duidelijk uit ervaringen bij andere gemeenten, dat de te verwachten kosten niet veel afwijken van de rekentool. Wat voor ons nog van belang is, is om te bekijken welke kosten er incidenteel of structureel van aard zijn en waar we in de tijd ook kosten besparen doordat we bepaalde zaken anders of niet meer hoeven te doen. We zijn hier al mee begonnen en gaan er van uit dat we voor de begrotingsbehandeling hier meer inzicht in kunnen geven.

6.4 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma RO, Wonen & Duurzaamheid (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	271	271	271	271	271
Incidenteel	594	50	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	80	55	25	-	-
Totaal mutaties op lasten	945	376	296	271	271
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	219	50	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	219	50	-	-	-
Totaal mutaties *)	-726	-326	-296	-271	-271

*) - = nadeel; + = voordeel

7 Programma Burger & Bestuur

7.1 Voortgang Begroting 2019

7.1.1 Burgerzaken

Reisdocumenten

Als gevolg van de langere geldigheid van reisdocumenten hebben we de komende jaren te maken met minder inkomsten (en ook minder kosten). Omdat nog niet duidelijk is wat de invloed daarvan is op de huidige begroting zal dit worden meegenomen in de Najaarsnota 2019.

Verkiezingen

Het opgenomen bedrag in de begroting voor de drie verkiezingen in 2019 is te laag. Omdat op dit moment nog niet duidelijk is hoeveel zal dit worden hersteld in de Najaarsnota 2019.

7.1.2 Griffie

Begroting raad/griffie 2019

In de aanloop naar de herindeling heeft de raadsklankbordgroep destijds een begroting besproken voor wat betreft de raad, griffie, rekenkamer en accountant. Daarbij zijn de bestaande ramingen van de vier (voormalige) gemeenten het uitgangspunt geweest. Bij herschikking van de budgetten blijkt een verhoging van de ramingen noodzakelijk.

Concreet gaat hierbij om kosten voor de procedure voordracht burgemeester, vergoedingen aan de leden van de vertrouwenscommissie t.b.v. voordracht burgemeester en inwerkprogramma nieuwe raad (incidenteel) en informatie- en dialoogbijeenkomsten in de dorpen, de jeugdgemeenteraad en uitzetting van het budget opleidingen raad (structureel).

Gezien het financieel perspectief vragen wij ook uw aandacht voor deze uitzetting. Met name voor wat betreft het structurele effect.

Mutatie: € 121.000 in 2019, voor 2020 e.v. € 92.000.

7.1.3 Bestuur

Bijdrage VNG

Voorheen werden zaken die de VNG organiseerde voor gemeenten bekostigd uit het gemeentefonds. Hiervoor ontvangen we tegenwoordig een factuur. De raming is bij het opstellen van de begroting opgevoerd als stelpost en wordt nu functioneel geraamd.

Mutatie: € 44.000 m.i.v. 2019 (stelpost valt vrij, derhalve budgettair neutraal).

7.1.4 NPG

Leefbaarheids gelden NPG

De gemeente Het Hogeland kan gebruik maken van NPG-gelden die in 2018 zijn vrijgekomen voor projecten met een zogeheten "gebiedsgerichte aanpak". Er is in dit kader € 810.681 beschikbaar gesteld voor Het Hogeland. Voor de besteding van dit geld wordt uw raad separaat een voorstel voorgelegd.

7.2 Uit het collegeprogramma

We willen naar andere verhoudingen tussen inwoners en de gemeente. Dit is een van de topprioriteiten vanuit het collegeprogramma. We willen meer loslaten en/of ruimte bieden. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nadere uitwerking en invulling daarvan. Dit betekent een verdere invulling van de dorpsvisies en de dorpsbudgetten. Dit mede in relatie tot de doorontwikkeling van de gebiedswethouders en de rol en de positie van de dorpen coördinatoren. In de komende periode zal dit meer kleur om de kaken krijgen.

7.3 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Burger & Bestuur (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	144	144	144	144	144
Incidenteel	35	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	180	144	144	144	144
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-180	-144	-144	-144	-144

*) - = nadeel; + = voordeel

8 Programma Bedrijfsvoering

8.1 Voortgang Begroting 2019

In onderstaande overzichten gaan we in op ontwikkelingen en/of afwijkingen in 2019 binnen dit programma.

8.1.1 Informatiemanagement en Automatisering

Opzeggen contracten

De licenties voor de uit te faseren applicaties zijn in 2018 zoveel als mogelijk was opgezegd. Een deel van de licentiekosten loopt echter nog door in 2019, door ofwel een langere doorlooptijd van het contract ofwel omdat de overeenkomst pas in 2019 opgezegd kan worden, omdat een aantal applicaties nog data bevatten die in de loop van dit jaar nog gemigreerd/geconverteerd dienen te worden.

Mutatie: € 60.000 in 2019.

8.1.2 Werkplein Ability

Onderhoud gebouw Ability Uithuizen

Het onderhoudsplan van Ability is uiterst sober en doelmatig geweest. Om het pand aan de Nijverheidsweg echter aan de wettelijke vereisten te laten voldoen zijn naar alle waarschijnlijkheid aanpassingen noodzakelijk voor kozijnen, beglazing, gevelbekleding en sanitaire voorzieningen. We willen hier een nader plan voor opstellen. De gereserveerde middelen in het onderhoudsplan zijn daarvoor onvoldoende.

Mutatie: krediet van € 500.000 (kapitaallast: € 32.500).

8.1.3 KCC en KCC online

Vergroten klantgerichtheid

Om de kwaliteit van de gespreksvoering van de klantadviseurs KCC te verbeteren willen we ten behoeve van training & coachings-doeleinden telefoongesprekken opnemen. Daarnaast willen we de telefoonskills voor collega's KCC en de servicedesk ontwikkelen door middel van professionele klantgerichte training.

We starten in 2019 met de ontwikkeling van een tweetal workshops onder de paraplu "dienstverlening doen we samen". Deze workshops worden in 2019 en 2020 gegeven. Ook moet er worden nagedacht hoe we klantgerichtheid levend houden en voortdurend een punt van aandacht blijft. Op welke manier we dit gaan doen, vorm en inhoud, is nog niet bekend. De workshops worden uitgewerkt met de Hostmanshipgroup. Voor hun inspanningen is in 2018 al betaald.

Website Werkplein Ability

We gaan uitvoering geven aan het onderdeel van het invlechtingsplan Werkplein Ability waarbij een nieuwe website Werkplein Ability wordt opgenomen in de CMS Het Hogeland (inclusief nieuwsbrieffunctionaliteit).

Digitale toegankelijkheid

We willen voldoen aan de wet- en regelgeving op het gebied van digitale toegankelijkheid voor de website van de Gemeente Het Hogeland, de website van de Raad en van Werkplein Ability. Inzicht in de noodzakelijke aanpassingen en de bijbehorende kosten volgt na een analyse (eind mei). In de Najaarsnota zal hierover meer bekend zijn.

Klantreizen

Op dit moment voeren we klantreizen (integraal) uit vanuit klantperspectief. We zijn gestart met de klantreizen rij- en reisdocumenten, overlijden/begraven en verhuizen. Daarna volgen andere klantreizen die ofwel een substantieel volume uitmaken van onze dienstverlening dan wel cruciaal zijn in de perceptie van de inwoner (beeldvorming). Door de klantreizen te doorlopen krijgen we inzicht in het verbeterpotentieel. Wat kunnen we doen om onze dienstverlening richting de inwoners te verbeteren.

8.1.4 HRM

Ziekteverzuim

In het eerste kwartaal van dit jaar is een toename van het ziekteverzuim zichtbaar. We ramen dat we over het hele jaar genomen zo rond de 5,75 % ziekteverzuim uitkomen. Landelijk is het gemiddeld 5,4%. Natuurlijk doen we er alles aan om dit verzuim terug te dringen, maar het ziektevervangingsbudget willen we toch iets ophogen om bij langdurige ziekte tijdelijk te kunnen inhuren. In 2019 denken we het extra budget dat daarvoor nodig is, per saldo niet leidt tot een uitzetting van de totale personeelslasten, maar in 2020 en verder willen we het ziektevervangingsbudget met 536.000 euro ophogen tot 1 miljoen euro. Dit bedrag staat gelijk aan ongeveer de helft van de loonwaarde van het huidige verzuim.

Mutatie: € 536.000 m.i.v. 2019.

Wet Normalisering Rechtspositie

De uitwerking van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) die per 1-1-2020 van kracht is, vraagt extra inzet van HRM. Er is een projectgroep geformeerd voor de periode tot en met februari/maart 2020. Om de uitwerking in goede banen te leiden binnen deze korte projectperiode, is tijdelijk extra capaciteit nodig bij HRM. De kosten worden gedekt uit het totaal beschikbare budget voor personeel.

8.1.5 Administratie en belastingen

Oppervlaktewaardering

Met ingang van 2021 zijn gemeenten verplicht om woningen te waarderen op oppervlakte in plaats van de huidige methode van waarderen op inhoud. Hiervoor zijn meer financiële middelen nodig dan in de aanloop naar de herindeling was berekend.

Mutatie: € 25.000 in 2019, € 75.000 in 2020.

Uitloop WOZ-waarderingen

De werkzaamheden voor het afronden van de waardering van 2018 zijn uitgelopen voor de gemeenten De Marne en Winsum.

Extra inzet factuurafhandeling

De factuurafhandeling heeft voor en direct na de herindeling veel tegenslagen gekend. Om de achterstanden in te halen, zodat voor onze leveranciers de gevolgen zo beperkt mogelijk blijven, is er tijdelijk extra capaciteit aangetrokken.

8.1.6 Juridische zaken/Inkoop

Verzekeringen

De raming in de begroting 2019 voor verzekeringen is niet toereikend. In hoeverre de raming voor 2020 -2022 moet worden bijgesteld, is afhankelijk van de aanbesteding die plaats zal vinden in 2019. Ook het budget in de begroting 2019 voor het eigen risico bij verzekeringen is niet toereikend; voor schade onder het eigen risico was geen budget opgenomen.

Mutatie: € 99.500 in 2019, gevolgd door jaarlijks € 45.500 m.i.v. 2020.

Hertaxatie verzekerde objecten

Alle verzekerde gebouwde objecten en de inventarissen moeten regelmatig worden getaxeerd.

Mutatie: € 54.000 in 2019, € 54.000 in 2022.

8.1.7 Automatisering

Invlechting Werkplein Ability

De automatiseringsomgevingen van de voormalige gemeenten zijn vorig jaar samengevoegd. In 2019 zal ook de omgeving van Werkplein Ability worden geïntegreerd in de ICT-omgeving van Het Hogeland. Hierbij wordt ondersteuning van externe deskundigen gevraagd.

Mutatie: € 97.000 in 2019.

8.2 Vooruitblik 2020-2023

8.2.1 Facilitair

Werkomgeving / Risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E)

De organisatie is verplicht een RI&E op te stellen en raakt de werkomgeving en werkplekken van de medewerkers. De RI&E wordt uitgevoerd door team HRM. Wij verwachten dat de uitkomst van de RI&E zal zijn dat een groot aantal werkplekken moeten worden vervangen. De meeste werkplekken die tijdens de herindeling niet zijn vervangen zijn reeds afgeschreven en circa 20 tot 30 jaar oud.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Werkplekken en werkomgeving sluiten aan bij de RI&E/Arbo	Een raming opstellen o.b.v. de RI&E voor de vervanging van werkplekken. Vooralsnog gaan we uit van een grove inschatting t.b.v. de vervanging van werkplekken. <i>Mutatie: krediet van € 80.000 (kapitaallast: € 10.000) voor 2020, 2021 en 2022.</i>

Huisvesting: interne verhuizingen

De organisatie is volop in beweging. Dit resulteert jaarlijks in (kleine) verhuisbewegingen. Team Facilitair is verantwoordelijk voor het beoordelen en het uitvoeren van de interne verhuisbewegingen.

8.2.2 Informatiemanagement en Automatisering

Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur (GGI)

Het GGI is een landelijk dekkend netwerk, besloten en veilig, voor en van alle Nederlandse Gemeenten. Op dit netwerk kunnen gemeenten veilig verbindingen opbouwen met alle landelijke voorzieningen, samenwerkingsverbanden aangaan met andere deelnemers en koppelingen leggen met aangesloten netwerken. Dit netwerk maakt het mogelijk om de bestaande veilige gemeentelijke netwerkinfrastructuur genaamd Gemnet te vervangen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Uitfaseren Gemnet	In kaart brengen van datastromen en een plan opstellen tot migratie van de onderdelen.
Uitbreiden GGI koppelingen	Aansluiting op het netwerk door aan te sluiten bij de landelijke plannings. Het verder bouwen aan dit netwerk en koppelen met aangesloten partijen.

Security Information & Event Management (SIEM) en Security Operations Center (SOC)

SIEM behelst de beveiligingsstatus van het netwerk. Vanuit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid worden de eisen voor het op orde hebben van de beveiliging van data en informatie steeds scherper gesteld. Het hebben van een SIEM proces, dat alle informatie binnen de ICT infrastructuur, die een relatie heeft met informatiebeveiliging verzamelt en analyseert, is daarbij noodzakelijk, ondersteund met tooling. Vervolgens is een SOC noodzakelijk. Dit is de plek in de organisatie die alle IT security gerelateerde zaken kan begeleiden en uitvoeren. De uitvoering hiervan wordt landelijk aanbesteed door VNG. Wanneer de gunning geweest is zal deze partij zowel het GGI netwerk, als de aangesloten gemeenten helpen met het inrichten van een SIEM/SOC oplossing.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Ingericht SIEM proces	Aansluiten bij landelijke aanbestedingsuitkomsten, het proces uitdenken en inrichten.
Een SOC inrichten	Aansluiten bij de landelijke plannings.

Common Ground

Het huidige model in Nederland om gegevens te gebruiken binnen overheidsapplicaties is door middel van gegevensreplicatie. Applicaties repliceren continue gegevens met landelijk voorzieningen, of andere bronnen waardoor er een heel diffuus en complex netwerk ontstaat met allerlei datamodellen en koppelingen. Bij Common Ground zal dit model op de schop gaan en zal er toegewerkt worden naar een model waarbij data altijd bij de bron geraadpleegd dient te worden wanneer om die gegevens gevraagd wordt. Dit vraagt van alle aangesloten partijen, gemeenten, overheden, applicatieleveranciers een enorme aanpassing van software, koppelingen architectuur, inrichting, etc. Dit is een langdurig traject, waarschijnlijk minstens 10 jaar, waarbij naar dit model toegewerkt wordt.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Ontwikkelingen blijven volgen	Seminars bezoeken, leveranciers spreken, kennis opdoen
Software tijdig voorbereiden	In komende aanbestedingen hiermee rekening houden

Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Hiervoor zullen in 2019 en 2020 voorbereidingen moeten worden getroffen om gereed te zijn voor de inwerkingtreding van deze wet. Voor de informatiehuishouding omtrent deze wet is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ontstaan. Dit is een uitwisseling tussen een nieuw te bouwen centraal Omgevingsloket, een landelijke database en lokale overheden. Binnen ons gemeentelijke netwerk zal vervolgens de architectuur en inrichting voor de Omgevingswet moeten worden opgepakt en ingericht. Denk hierbij aan koppelingen met zaakgericht werken MijnOverheid en vergunningapplicaties/processen. De dekking voor DSO en Omgevingswetimplementatie wordt door afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling in de begroting opgenomen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Gereed zijn voor de Omgevingswet in 2021	Programmamanager aanstellen (2019) en projectonderdeel DSO opstarten en doorlopen

Aanbestedingen

Mede door de herindeling zijn er een aantal aanbestedingen geconcentreerd in de jaren 2019, 2020 en 2021. Dit betekent dat we in de komende 3 jaar, samen met Inkoop en vakafdelingen trajecten ingaan om het aanbestedingsproces te doorlopen op gebied van MFP's/scanners, specifieke vakapplicaties (voornamelijk Pink Roccade software), Microsoft en Zaakgericht werken.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Rechtmatig nieuwe oplossingen aanschaffen op bovenstaande trajecten	Samen met inkoop en vakafdeling aanbestedingstrajecten plannen en uitwerken.

Wachtwoordkluis

Op 1 januari 2020 treedt de nieuwe wet BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) in werking. Een van de maatregelen waar gemeenten zich dan ook gaan moeten houden is dat medewerkers moeten worden ondersteund in het beheren van hun wachtwoorden door het beschikbaar stellen van een wachtwoordenkluis. Vanwege het veelvoud aan wachtwoorden gebruiken medewerkers nu van hetzelfde wachtwoord, gebruiken een erg simpel wachtwoord, slaan ze op in de cloud, slaan ze op de telefoon op of schrijven ze op een post-IT. Een wachtwoordenkluis is een beveiligde applicatie waar een gebruiker alle wachtwoorden in kan opslaan. Hierdoor hoeven gebruikers nog maar twee wachtwoorden te onthouden: om te inloggen op de werkplek en om in te loggen in de wachtwoordenkluis.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Veiliger werken door middel van goed wachtwoordbeheer	Een wachtwoordenkluis implementeren en gebruikers trainen.

Harmonisatie gemeentelijk vastgoed

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Uniformiteit en overzicht	Alle gemeentelijke gebouwen opnemen in Planon.
Gemeentelijk vastgoed op gekozen niveau onderhouden	Onderhoud uitvoeren volgens het Meerjarig onderhoudsplan (MJOP).
Overzicht van de gebruik- en verbruiksgegevens	Inrichten van een dashboard met daarin relevante informatie over ons vastgoed.

8.3 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten programma Bedrijfsvoering (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	212	212	212	212	212
Incidenteel	1.109	626	-	66	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	47	47	48	50	50
Incidenteel	-	30	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	1.367	914	259	328	262
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	-	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	-1.367	-914	-259	-328	-262

*) - = nadeel; + = voordeel

9 Algemene Dekkingsmiddelen

9.1 Voortgang Begroting 2019

Personele lasten

Het was bij de begroting reeds bekend dat de personele lasten hoger dreigden uit te vallen dan de beschikbare budgettaire ruimte. In het raadsvoorstel was destijds daarom benoemd dat slechts de bestaande verplichtingen waren geraamd en dat er geen rekening was gehouden met aanvullende inhuur of verlenging van inhuurcontracten. Vandaar ook het hoge risico in de paragraaf weerstandsvermogen op het terrein van de personeelslasten in de begroting 2019. Er is in de begroting 2019 geen budgettaire ruimte om inhuur op structurele taken te verlengen. Maar omdat wij de continuïteit van de bedrijfsvoering niet in gevaar willen brengen, stellen wij voor om een deel van de structureel benodigde inhuur in gemeentelijke dienst te nemen. Dit is conform het rijksbeleid en is aanmerkelijk goedkoper dan inhuur. Per saldo leidt dit tot een structurele uitzetting van € 0,9 miljoen, maar is veel lager dan wanneer we op deze taken wederom moeten inhuren. Wij kunnen hiermee niet direct alle structurele taken invullen en stellen daarom tevens voor om voor 2020 nog tijdelijk budget voor personeel te reserveren voor een totaal bedrag van ca. € 2,8 miljoen. Dit budget zou dan in 2021 vrijvallen.

Wij beseffen ons dat deze uitzetting van personele lasten niet wenselijk is. Wij hebben ons daarom ten doel gesteld op korte termijn te komen tot het gewenste organisatieplaatje in 2022/2023. We hebben immers te maken met ons sociaal statuut en medewerkers die zijn geplaatst op bepaalde functies. Deze verplichtingen moeten we respecteren. Wij zullen met een goed onderbouwd plan de natuurlijke momenten gebruiken om naar dat gewenste plaatje toe te groeien. In verband met deze opgave stellen wij voor een stelpost op te nemen voor de teruglopende personele omvang als gevolg van het geschetste traject. Wij gaan uit van een stelpost van € 0,3 miljoen in 2021, € 0,6 miljoen in 2022 en

€ 0,9 miljoen in 2023. Daarmee zou de structurele personeelslast in 2023 weer uitkomen op het niveau van de begroting 2019.

Wij willen echter opmerken dat de personele omvang sterk gerelateerd is aan de inhoudelijke opgaven van onze gemeente. Om ambities te kunnen waarmaken, is veelal ook personele inzet noodzakelijk.

Voor wat betreft de geraamde personele middelen in 2019, kunnen we melden dat wij verwachten dat deze voldoende zijn om de personele lasten in 2019 te dekken.

Generatiepact

Inmiddels hebben 17 mensen gebruik gemaakt van het generatiepact. Het gevolg hiervan is dat de personeelslast wat lager uitvalt en de formatie terugloopt met bijna 6 fte. De loonkosten van 6fte (440.000 euro) valt bij het generatiepact maar gedeeltelijk vrij. Wij kunnen 175.000 beschikbaar houden voor gedeeltelijke vervanging van de wegvallende formatie. Daarmee zullen we enkele knelpunten oplossen en een gedeelte besteden voor het bevorderen van instroom van jonge mensen in onze organisatie (bijvoorbeeld in de vorm van stages en trainees).

Afspraakbanen

Elke gemeente heeft een taakstelling voor het realiseren van afspraakbanen, zoals verwoord in het Strategisch Beleidskader Participatiewet. Gegeven onze ambitie als inclusieve gemeente zullen we ons uiterste best doen om daar aan te voldoen. In het licht van het 1000 banenplan zijn we natuurlijk in onze regio ook één van de werkgevers en hebben we daar een voorbeeldfunctie in.

Mutatie: Per saldo geen personele claims in 2019; een structurele toename van de personele lasten van € 0,9 miljoen in 2020; een incidentele claim voor inhuur van personeel van € 2,8 miljoen in 2020. Daarnaast nemen we een stelpost voor verlaging van de personele omvang op in de jaren 2021 tot en met 2023 van respectievelijk € 0,3 miljoen, € 0,6 miljoen en € 0,9 miljoen.

Stelpost loon- en prijsontwikkelingen

In de begroting 2019 is een stelpost opgenomen voor loon- en prijsontwikkelingen. In deze rapportage worden meerdere budgetten bijgesteld, ook als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen. Wij stellen voor de stelpost gedeeltelijk te laten vrijvallen.

Voor de jaren na 2019 is de raming bij de begroting gebaseerd op de inflatiecijfers uit de septembercirculaire. Bij de meicirculaire zijn zowel de prijsindex als de loonontwikkeling naar beneden bijgesteld. Dit zou leiden tot een lagere stelpost, echter gezien de lopende cao-onderhandelingen verwachten wij de stelpost wel nodig te zijn. Wij stellen voor in de voorjaarsnota geen aanpassingen door te voeren. Bij het opstellen van de begroting 2020 passen wij de bedragen aan op basis van de vastgestelde cao en de nieuwe verwachting in de septembercirculaire 2019.

Mutatie: afname van € 850.000 m.i.v. 2019.

Bijdrage VNG

Voorheen werden zaken die de VNG organiseerde voor gemeenten bekostigd uit het gemeentefonds. Hiervoor ontvangen we tegenwoordig een factuur. De raming is bij het opstellen van de begroting opgevoerd als stelpost en wordt nu functioneel geraamd.

Mutatie: afname van € 44.000 m.i.v. 2019 (overheveling naar programma Burger & Bestuur, derhalve budgettair neutraal).

Loon- en prijscompensatie Jeugd

De verwachting is dat de tarieven van de aanbieders in de jeugdzorg nog zullen worden aangepast voor compensatie van loon- en prijsstijgingen. Hiervoor hebben we ook middelen ontvangen in de algemene uitkering.

Mutatie: € 360.000 structureel m.i.v. 2019

Stelpost BCF

Bij het opstellen van de begroting 2019 hebben we een stelpost opgevoerd omdat in de septembercirculaire 2018 een fors voordeel mee was genomen voor onderuitputting van het BTW-compensatiefonds (BCF). Destijds hadden we al ingeschat dat deze lijn wel een te positief zou kunnen blijken. Bij het verschijnen van de meicirculaire laat de algemene uitkering voor dit onderdeel een nadelig effect zien van ruim € 200.000. Dit nadeel kan gedekt worden door dit deel van de stelpost te laten vrijvallen.

Mutatie: voor 2019 de stelpost verlagen met € 200.000.

9.2 Gewijzigd financieel perspectief

Mutaties in lasten en baten Algemene Dekkingsmiddelen (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-689	590	290	-10	-310
Incidenteel	-332	2.318	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	-1.021	2.908	290	-10	-310
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	385	385	385	385	385
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	385	385	385	385	385
Totaal mutaties *)	1.406	-2.523	95	395	695

*) - = nadeel; + = voordeel

In bovenstaand overzicht zijn de mutaties voor de algemene uitkering en de tariefsverhogingen niet meegenomen. Deze zijn apart gepresenteerd in het meerjarenperspectief.

10 Reservemutaties

Mutaties in lasten en baten Reserves (x € 1.000)

LASTEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op lasten	-	-	-	-	-
BATEN	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Bestaand beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	200	-	-	-	-
<i>Nieuw Beleid</i>					
Structureel	-	-	-	-	-
Incidenteel	-	-	-	-	-
Totaal mutaties op baten	200	-	-	-	-
Totaal mutaties *)	200	-	-	-	-

*) - = nadeel; + = voordeel

Binnen de programma's zijn een aantal mutaties opgenomen, die ten laste worden gebracht van een reserve. Deze reservemutaties zijn:

- een onttrekking van € 100.000 in 2019 aan de reserve Milieu (€ 70.000 voor uitvoering milieubeleidsplan en € 30.000 voor voorbereiding van de energietransitie);
- een onttrekking van € 100.000 in 2019 aan de reserve Leefbaarheid voor dekking van calamiteiten bij dorpshuizen.

11 Meerjarenperspectief

Onderstaand treft u het meerjarenperspectief voor gemeente Het Hogeland aan.

Structureel meerjarenperspectief Het Hogeland (x € 1.000)		<i>(-/- = nadelig; += voordelig)</i>				
	2019	2020	2021	2022	2023	
Uitgangspunt: structureel begrotingsresultaat	-1.198	-335	753	1.709	1.709	
<i>Bijstellingen:</i>						
- bestaand beleid	-845	-2.234	-1.940	-634	-341	
- nieuw beleid	-47	-262	-263	-265	-265	
<i>Mutatie Algemene dekkingsmiddelen:</i>						
- loon- en prijsstijgingen		-	-	-	-500	
- algemene uitkering	1.611	1.038	166	-1.551	-1.739	
- taakmutatie i.r.t. algemene uitkering	-153	-58	-	-	-	
- tariefsverhogingen (lokale heffingen)	-	64	113	377	1.318	
<i>Investerings:</i>						
Kapitaallast investeringen	-	47	699	283	-681	
Vrijvallende middelen	-	63	201	151	113	
Aangepast begrotingsresultaat	-631	-1.676	-271	71	-386	

Incidenteel meerjarenperspectief Het Hogeland		<i>(-/- = nadelig; += voordelig)</i>				
	2019	2020	2021	2022	2023	
Uitgangspunt: incidentele posten begroting	-2.615	701	1.689	3.015		
<i>Nieuwe ramingen:</i>						
- bestaand beleid	-1.554	-3.117	-60	-66	-	
- nieuw beleid	-80	-428	-196	-60	-	
Totaal aan incidentele posten in het jaar	-4.249	-2.844	1.434	2.889	-	

Het structureel perspectief start met een uitgangspunt. Dit zijn de structurele begrotingssaldi, zoals opgenomen in de begroting 2019 (meerjarig: tot en met 2022). Voor 2023 is het uitgangspunt gelijkgesteld aan 2022.

De bijstellingen bestaan uit de mutaties, zoals opgenomen in bijlage 1 en 2. De mutaties in bijlage 2 betreffen de voor Het Hogeland nieuw opgevoerde investeringen en verschuivingen van investeringen in de tijd. Dit laatste is het geval bij de investering in De Tirrel; de uitvoering hiervan is gezien de huidige planning twee jaar naar achteren geschoven.

12 Paragraaf Aardbevingen

12.1 Voortgang in 2019

Versterkingsopgave

Op 27 maart is het lokale Plan van Aanpak Versterking Het Hogeland vastgesteld. Daar waar we kunnen koppelen we, met het oog op herstel van vertrouwen, de versterking aan kansen voor onze inwoners en (gemeentelijke) ontwikkelingen (zoals dorps- en buurtvernieuwing, de Omgevingswet, NPG, energietransitie). Veiligheid voorop, maar het liefst wel in de context dat we de versterking in een groter verband proberen te zien. Door met inwoners, ondernemers en de woningcorporaties in gesprek te gaan en met elkaar te bekijken hoe we de versterking van woningen/panden willen oppakken, wat de inwoners daarin willen (eigenaar van proces, eigen verantwoordelijkheid) en hoe de corporaties dit willen combineren met hun eigen doelstellingen ten aanzien van de strategische woningvoorraad. De kosten voor de uitvoering moeten nog worden begroot.

Nationaal Programma Groningen

Niet alleen met onze versterkingsaanpak maar ook met het Nationaal Programma Groningen willen we inzicht geven in de wijze waarop Het Hogeland de negatieve gevolgen van de aardbevingen probeert om te buigen naar kansen. Op 11 maart heeft gemeente Het Hogeland samen met andere aardbevings-gemeenten, provincie en het Rijk afspraken gemaakt over hoe raden en Staten de komende periode nauw betrokken worden bij het inrichten en vaststellen van de kaders en doelstellingen van het Nationaal Programma Groningen. Daarnaast hebben Rijk en regio afgesproken dat er per gemeente 15 miljoen euro beschikbaar komt voor lokale projecten die rechtstreeks ten goede komen aan de inwoners. Met deze afspraken is een belangrijke stap gezet in het vormgeven van een nieuw perspectief voor Groningen.

Het NPG voorziet zoals eerder aangegeven in de behoefte per gemeente om snel te kunnen starten met een aantal lokale projecten die rechtstreeks ten goede komen aan de inwoners. Het Hogeland wil de komende jaren bouwen aan vitale dorpen en kernen in onze gemeente. Daarom kiezen we voor investeren in een aantal centrumplannen in regionale centra en hoofdkernen op het Hogeland; Uithuizen, Uithuizermeeden, Winsum en Bedum. Ook wil het college graag investeren in vernieuwing van het centrum van Wehe-den Hoorn.

Zorgakkoord

Ook is op 11 maart het Groninger Zorgakkoord getekend door wethouder de Visser namens gemeente Het Hogeland samen met vier andere gemeenten, acht zorgaanbieders, drie woningcorporaties, provincie Groningen, zorgkantoor en zorgverzekeraar Menzis, het Rijk en Nationaal Coördinator Groningen. Samen investeren we 331 miljoen euro in nieuwe toekomstbestendige en aardbevingsbestendige zorggebouwen. Een maximaal bedrag van 40 miljoen euro is toegezegd vanuit het NPG.

Groninger Zorgakkoord in Het Hogeland

Kansrijk project Uithuizen: project beschermd wonen (Cosis, Woonzorg Nederland, Lentis, Noordzorg)

De verschillende aanbieders van intensieve zorg, te weten Cosis, Lentis en Noorderzorg en woningcorporatie Woonzorg Nederland hebben het initiatief genomen om te komen tot een samenhangend en gecoördineerd totaalconcept van wonen, ontmoeten, welzijn, zorg en dienstverlening voor mensen met een intensieve zorgvraag. Het totaalconcept gaat uit van de volgende basisprincipes: mensgericht, maatschappelijk ingebed en economisch houdbaar. Het gaat om nieuwbouw waarin zorgcomplexen en dagbesteding samen gaan (Industrieweg + Molenerf + De Tille + Hunsingoheerd en Engersma, alle in Uithuizen). Dit zijn de panden die op grond van de visie en het zorgakkoord in de gemeente Het Hogeland voor vervangende nieuwbouw in aanmerking komen. De overige zorgpanden in Het Hogeland, ruim 20 panden, komen in aanmerking voor versterking.

In 2019 wordt gekeken hoe de gemeente de partijen kan ondersteunen bij het nader uitwerken van dit kansrijke project. De kosten hiervoor moeten nog worden begroot.

Transitie onderwijshuisvesting i.r.t. aardbevingen

In de voormalige gemeenten Bedum en Eemsmond zijn programmaplannen voor de transitie van de onderwijshuisvesting vastgesteld; aan de uitvoering wordt gewerkt. Voor het deel Bedum zijn de kredieten beschikbaar en volgt binnenkort een update met wijzigingsvoorstellen. Voor het deel Eemsmond moeten de kredieten nog door de raad verleend worden; dit zal middels een separaat voorstel gebeuren.

12.2 Uit het collegeprogramma

In het aardbevingsdossier is de vooruitblik vooral gericht op handen aan de ploeg. We geven uitvoering aan het lokale plan van aanpak. Daarbij willen we de NPG gelden in gaan zetten om samen met raad en onze inwoners verder te bouwen aan vitale dorpen en kernen in onze gemeente. Op het niveau van zorg en onderwijs zetten we de versterkingsopgave voort. De effecten hiervan zullen ruimtelijk merkbaar worden, maar uiteindelijk leidt dit tot verbetering en vernieuwing van de bestaande voorraad aan gebouwen.

12.3 Vooruitblik 2020-2023

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Versterkingsopgave Het Hogeland	We geven uitvoering aan het Lokale plan van Aanpak Versterking Het Hogeland. De kosten voor uitvoering moeten nog worden begroot.
Kansen benutten Nationaal Programma Groningen	Met de NPG-gelden wil het college van Het Hogeland de komende jaren in samenwerking en vertrouwen met de gemeenteraad en inwoners, ondernemers, organisaties, etc. verder bouwen aan vitale dorpen en kernen in onze gemeente. Parallel hieraan scherpen we met hen de doelen, ambities en spelregels van het Nationaal Programma Groningen de komende periode verder aan. In 2020 is het gemeentelijk programmaplan NPG gereed.
Uitvoering geven aan zorgakkoord	In 2020 moet er verder uitvoering worden gegeven aan de versterkingsopgave van onze zorggebouwen. Onze gemeentelijke rol ligt onder meer in het ruimtelijke domein, zoals het zoeken naar locaties voor tijdelijke huisvesting, en het stroomlijnen van de ruimtelijke planprocedures. De kosten voor uitvoering moeten nog worden begroot.
Uitvoering geven aan de transitie onderwijshuisvesting	2020 en 2021 zal in het teken staan van bouwkundig verstevigen en nieuw bouwen van de scholen in vml. Gemeente Eemsmond, zodat de einddatum van het programma –juli 2021- gehaald kan worden.

Bijlage 1: Mutaties bestaand beleid – 2019 en verder

+ = verhoging budget; -/ = verlaging budget

kostenplaats	categorie	omschrijving	P	i/s	mutatie 2019		mutatie 2020		mutatie 2021		mutatie 2022		mutatie 2023	
					lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1 Veiligheid														
611001000	44331001	Verhoging bijdrage Veiligheidsregio Groningen	1	s	221.727		232.353		238.208		257.054		264.032	
Programma 2 Bereikbaarheid														
621001000		Implementatie beheerprogramma openbare ruimte	2	i	100.000									
621001000		Harmonisatie beleid- en beheerplannen wegen/bruggen/beschoeiingen	2	i			75.000							
621001500	43801208	Aanpassen borden bewegwijzering voor nieuwe gemeentenaam	2	i	28.000		30.000							
		Verlaging onderhoudsbudget wegen (ivm Waldadrift)	2	s	-15.000		-15.000		-15.000		-15.000		-15.000	
Programma 3 Economie & Werkgelegenheid														
634001000		Promotie activiteiten	3	s	30.000		30.000		30.000		30.000		30.000	
Programma 4 Leefbaarheid & Voorzieningen														
		Asbestsanering Scherphornhal	4	i	89.000									
		Culturele raad Eemsmond (opheffen miv 1-1-2020)	4	s			-15.000							
		Budget CRE verdelen over Monumentendag, Cultuurdorp en inc.												
		Cultuursubsidies	4	s			15.000							
671001300	43419006	Gids gelden (voormalig gemeente Eemsmond)	4	i	59.645		59.645		59.645					
656001000	44201004	Subsidie 2019 bibliotheken (dekken uit div. posten)	4	i	PM									
656002000	44201000	Bijdrage lokale omroep	4	s	24.000		24.000		24.000		24.000		24.000	
657001000	43802019	Kappen + herplant langs Van Starckenborgkanaal	4	i	25.000									
657001000	43802019	Onderhoud groen Marciaborg	4	s	9.500		9.500		9.500		9.500		9.500	
		Verlaging onderhoudsbudget groen (ivm Waldadrift)	4	s	-3.750		-3.750		-3.750		-3.750		-3.750	
		Calamiteitenbudget dorpshuizen (dekking BR leefbaarheid)	4	i	100.000									
Programma 5 Sociaal Domein & Volksgezondheid														
		Minimabeleid	5	i	65.000									
		taalhuizen besluit colleges september 2018, 2019 budget nog niet gera.	5	i	100.000									
		verlenging taalhuizen, voorstel volgt in september	5	s			100.000		100.000		100.000		100.000	
		tekorten jeugdzorg	5	s	1.025.000		1.025.000		1.025.000		PM		PM	
		Werk in Zicht, bijdrage in het tekort van 2020	5	i			8.000							
Programma 6 RO, Wonen & Duurzaamheid														
683001025	43802032	Bodemsanering nabij gemeentelijke zoutloods	6	i	100.000	9.000								
674001000		Voorbereiding mogelijkheden/kansen energietransitie	6	i	30.000									
674001000		Uitvoering Milieubeleidsplan	6	i	70.000									
674001000		Ongediertebestrijding	6	s	3.000		3.000		3.000		3.000		3.000	
675001000	43802150	Achterhalen rechthebbenden van graven (Winsum)	6	i	6.000									
683001025	43802081	Milieu en waterbodemonderzoek	6	s	30.225		30.225		30.225		30.225		30.225	
683001275	43802300	Kosten ivm huisvesting NCG in notariskantoor Uithuizen	6	i	50.000		50.000							
683001275	44201000	Project 'sociale gemeenteteams voor luisterend oor'	6	i	160.000									
683001275	84341000	Project 'sociale gemeenteteams voor luisterend oor'	6	i		160.000								
683001275	84361000	Bijdrage ivm huisvesting NCG in notariskantoor Uithuizen	6	i		50.000		50.000						
683001300	44331007	Kosten uittreden ODG	6	i	178.000									
683001050	44331010	Bijdrage WO-Deal	6	s	238.000		238.000		238.000		238.000		238.000	

+ = verhoging budget; -/- = verlaging budget

kostenplaats categorie omschrijving		P	i/s	mutatie 2019		mutatie 2020		mutatie 2021		mutatie 2022		mutatie 2023	
				lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
rogramma 7 Burger & Bestuur													
600101000	43203024	Aanschaf 13 ipads tbv fractieassistenten	7	i	6.348								
600101000	43203017	Uitbreiding licentie ibabs fractieassistenten	7	s	1.560		1.560	1.560		1.560		1.560	
600104160	43802077	DigiD audit iParticipatie	7	s	2.250		2.250	2.250		2.250		2.250	
600104160	43802077	TPM iParticipatie tbv DigiD audit	7	s	4.000		4.000	4.000		4.000		4.000	
600106000	44361000	Overheveling bijdr. fonds gezamenlijke gemeentelijke uitvoering (VNG)	7	s	44.446		44.446	44.446		44.446		44.446	
600401500	41101200	Uitzetting begroting raad/griffie incidenteel	7	i	29.000								
600401500	41101200	Uitzetting begroting raad/griffie structureel	7	s	92.037		92.037	92.037		92.037		92.037	
rogramma 8 Bedrijfsvoering													
600401000	41102100	Bijstelling budget voor reiskosten/consignatie obv prognose	8	s	135.584		135.584	135.584		135.584		135.584	
600401050	43801109	Abonnementskosten Kennis- en Adviescentrum voor Dierplagen	8	s	8.000		8.000	8.000		8.000		8.000	
600401100	43802070	Implementatie Negometrix	8	i	10.000								
600401200	43802074	Fiscale/financiële advisering (o.a BTW scholenprogramma, NSU, Vpb, etc)	8	s	10.000		10.000	10.000		10.000		10.000	
600401200	43802074	Fiscale/financiële advisering (o.a BTW scholenprogramma, NSU, Vpb, etc)	8	i	13.500								
600402300	43203001	Incidentele aanschaf van informatiebeveiliging	8	i	15.000								
600402300	43203017	Doorontwikkeling TOPdesk	8	i			15.000						
600402600	43802400	Premies verzekeringen (nog uit te splitsen)	8	i	54.000								
600402600	43802402	Eigen risico	8	s	5.500		5.500	5.500		5.500		5.500	
600402600	43802403	Schades lager dan het eigen risico (nieuwe categorie)	8	s	40.000		40.000	40.000		40.000		40.000	
600402600	43802075	Kosten verzekeringsmakelaar	8	s	7.500		7.500	7.500		7.500		7.500	
600402600	43802075	Ondersteuning bij aanbesteding (€ 12.000 1 x per 3 jaar)	8	i	12.000		-	-		12.000		-	
600402600	43204001	Taxatie verzekerde objecten. (€ 54.000 1 x per 3 jaar)	8	i	54.000		-	-		54.000		-	
600403100	43801210	Vervanging werkkleding beheer & onderhoud a.g.v. nieuwe huisstijl	8	i	63.000								
600403200	43802005	Vervangen oude logo's op vervoermiddelen	8	i	4.000								
600403200		Huur auto's voormannen	8	i	16.200								
600403200		Huur auto's voormannen	8	s			PM	PM		PM		PM	
600403200	43802005	Track en trace systeem in bedrijfsauto's	8	i	8.000								
600403500		Tijdelijke huur maaimachines	8	i	56.000								
600611100	43203017	Projectgeld overgang oppervlaktewaardering	8	i	25.000		75.000						
600611100	43511300	Nagekomen last uitloop wzh 2018 waardering De Mame en Winsum	8	i	12.000								
		Invechting ICT Ability -inhuur-	8	i	97.000								
		Website Ability (invechting)	8	i	5.000								
		GGI	8	s	5.000		5.000	5.000		5.000		5.000	
		Licenties	8	i	24.080								
		Nog op te zeggen contracten	8	i	60.000								
		Koppeling Samenleving & Sociaal	8	i	30.000								
		Scheiding bezoekersruimte Winsum	8	i	14.000								
		Ziektevervangning	8	i	536.000		536.000	PM		PM		PM	

+ = verhoging budget; -/ = verlaging budget

kostenplaats categorie omschrijving		P	i/s	mutatie 2019		mutatie 2020		mutatie 2021		mutatie 2022		mutatie 2023			
				lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten		
Algemene Dekkingsmiddelen															
600621000	82211000	OZB eigenaren niet-woningen	AD	s		133.820									
600621000	82211001	OZB gebruikers niet-woningen	AD	s		166.180									
600801200	82211000	Overheveling OZB-inkomsten areaaluitbreiding naar juiste taakveld	AD	s		-300.000									
600701000	84311000	Administratieve correctie	AD	s			384.749		384.749		384.749		384.749		
600801100	43809999	Administratieve correctie	AD	s	384.749		384.749			384.749		384.749			
600801100	43802000	Overheveling bijdr. fonds gezamenlijke gemeentelijke uitvoering (VNG)	AD	s	-42.344		-42.344		-42.344		-42.344		-42.344		
600801100	43809999	Overheveling bijdr. fonds gezamenlijke gemeentelijke uitvoering (VNG)	AD	s	-2.102		-2.102		-2.102		-2.102		-2.102		
600801100	43809999	Vrijval stelposten loon-/prijsontwikkeling 2019	AD	s	-850.000		-850.000		-850.000		-850.000		-850.000		
600801100	43809999	Stelpost: loon-/prijscompensatie Jeugd	AD	s	360.000		360.000		360.000		360.000		360.000		
600801100	43809999	Deels vrijval stelpost BCF	AD	i	-200.000										
600801100	41101110	Bijstelling op huidige bezetting	AD	i	-132.085										
600801100	41101110	Bijstelling op huidige bezetting	AD	s			12.345		12.345		12.345		12.345		
600801100	41101110	Bijstelling op raming generatiepact	AD	s	175.000		175.000		175.000		175.000		175.000		
600801100	41101120	Bijstelling op raming vacatures	AD	s	-1.612.597		-1.316.584		-1.316.584		-1.316.584		-1.316.584		
600801100	41101120	Bijstelling op raming vacatures (tijdelijke)	AD	i	458.542		718.370								
600801100	43511200	Bijstelling op structurele inhuur	AD	s	898.099		1.868.475		1.868.475		1.868.475		1.868.475		
600801100	43511200	Bijstelling op incidentele inhuur	AD	i	-458.542		1.600.000								
600801100	43511200	Aanvullende taakstelling personeel	AD	s					-300.000		-600.000		-900.000		
Reservemutaties															
601001200	87101608	Dekking voorbereidingskosten energietransitie	RM	i		30.000									
601001200	87101608	Dekking uitvoering Milieubeleidsplan	RM	i		70.000									
601001200	47101201	Administratieve corr.: van onderhoud wegen naar onderhoud bruggen	RM	s	-55.000		-55.000		-55.000		-55.000		-55.000		
601001200	47101202	Administratieve corr.: van onderhoud wegen naar onderhoud bruggen	RM	s	55.000		55.000		55.000		55.000		55.000		
		Dekking calamiteitenbudget dorpshuizen (leefbaarheid)	RM	i		100.000									
TOTAAL						3.202.072	803.749	5.785.759	434.749	2.384.244	384.749	1.084.445	384.749	725.423	384.749
Incidenteel tekort						1.553.688	-	3.117.015	-	59.645	-	66.000	-	-	-
Structureel tekort						844.635	-	2.233.995	-	1.939.850	-	633.696	-	340.674	-

Bijlage 2: Mutaties nieuw beleid – 2019 en verder

+ = verhoging budget; -/ = verlaging budget

kostenplaats	categorie	omschrijving	i/s	2019		mutatie 2020		mutatie 2021		mutatie 2022		mutatie 2023			
				lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten		
Programma 2 Bereikbaarheid															
621001800	43802089	Opstellen integraal mobiliteitsplan	2	i				60.000							
		Niet actief beveiligde overwegen	2	i		250.000									
Programma 5 Sociaal Domein & Volksgezondheid															
		PvA jeugd: pilot ondersteuner Jeugd en Gezin verder uitrollen (uitvoering)	5	s		180.000		180.000		180.000		180.000			
		PvA jeugd: pilot ondersteuner Jeugd en Gezin verder uitrollen (beleid)	5	s		10.000		10.000		10.000		10.000			
		PvA jeugd: pilot begeleid kamerbewoning -uitvoering	5	i		30.000		30.000		30.000					
		PvA jeugd: pilot begeleid kamerbewoning -beleid	5	i		5.000		5.000		5.000					
		PvA jeugd: pilot gezinsgetrouwe opvoedsituaties-uitvoering	5	i		20.000		20.000		20.000					
		PvA jeugd: pilot gezinsgetrouwe opvoedsituaties-beleid	5	i		5.000		5.000		5.000					
		PvA jeugd: structurele kosten beleidscapaciteit PvA Jeugd (aanv. Prev.	5	s		25.000		25.000		25.000		25.000			
		PvA jeugd: onderzoek top 20 jeugdhulpgebruikers (uitvoering)	5	i		23.000		46.000					25.000		
		PvA jeugd: onderzoek top 20 jeugdhulpgebruikers (beleid)	5	i		10.000		5.000							
Programma 6 RO, Wonen & Duurzaamheid															
		proceskosten tbv projectvoorstel Transitie woningvoorraad	6	i			30.000								
		Inhuur adviesbureau ihkv opstellen woonvisie	6	i	80.000										
		Mijn huis op maat, uitvoeringskst	6	i		24.500		24.500							
Programma 8 Bedrijfsvoering															
600401260	43801210	Bedrijfskleding bodes	8	s		1.500		2.500		5.000		5.000			
600402300	43203001	Incidentel aanschaf van informatiebeveiliging	8	i		15.000									
600402300	43203017	Doorontwikkeling TOPdesk	8	i		15.000									
600402300	43802024	Interne verhuiskosten	8	s		8.000		8.000		8.000		8.000			
		GKG	8	s	15.000	15.000		15.000		15.000		15.000			
		Tooling IAM	8	s	32.000	12.000		12.000		12.000		12.000			
		Wachtwoordenkluis	8	s		10.000		10.000		10.000		10.000			
TOTAAL						127.000	-	689.000	-	458.000	-	325.000	-	265.000	-
Incidenteel tekort						80.000	-	427.500	-	195.500	-	60.000	-	-	-
Structureel tekort						47.000	-	261.500	-	262.500	-	265.000	-	265.000	-

Bijlage 3: Meerjarige investeringslijst (2019 – 2023)

Nr	Progr.	Onderwerp	Nut	Ter- mijn	Bedrag van investering (ex BTW)										Kapitaallast (1 ^e jaar)			
					2019		2020		2021		2022		2023		2020	2021	2022	2023
					Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst				
1	B	8	Roldeuren budi MJOP	E	20	50.998									3.825			
2	B	2	Openbare verlichting 2019	M	30	127.500									7.438			
3	B	2	Damwand Boterdiep Wz Bedum	M	20	500.000									37.500			
4	B	2	Beschoeingen en kademuren	M														
5	B	2	Reconstructie Molenweg Bedum	M	20	667.000									50.025			
6	B	4	Revitalisering Geert Reinderspark Bedum	M	20	310.000									23.250			
7	B	8	Luchtafzuiging raadzaal Bedum	E	20				8.312							623		
8	B	2	Damwand Boterdiep Zz en Molenweg Bedum	M	20			500.000							37.500			
9	B	8	CV installatie werkplaats Bedum	E	15					9.555								876
10	B	2	Reconstructie De Vlijt (Vrije gang - Waldadrift)	M	20					200.000								15.000
11	B	6	Beregeningspomp	E	15					11.400								1.045
12	M	2	Beschoeïng	M	20	782.800		782.800		782.800					58.710	58.710		58.710
13	M	8	Investerings I&A BMW	E	5	117.600									26.460			
14	W	3	Versterking centrum Winsum	M	1	500.000	500.000											
15	W	2	Infrastructuur centrum Winsum	M	40	500.000									25.000			
16	W	2	Romp-akkoord: kortsluiting Ranum-Ond d d weg	M	40	500.000	500.000	3.000.000	3.000.000	4.200.000	2.700.000							142.500
17	W	2	Romp-akkoord: Fietsroute-plus	M	40	125.000									6.250			
18	W	2	Romp-akkoord: spoorwegovergangen	M	40	675.000		700.000							33.750	35.000		
19	W	4	De Tirrel: (school)gebouw	E	40					2.000.000	275.000	7.628.000	3.275.000					93.125
20	W	4	De Tirrel: sportzaal	E	40					500.000		3.200.000						25.000
21	W	4	De Tirrel: maatschappelijke ruimtes	E	40					1.000.000	275.000	2.942.000	275.000					43.125
22	W	2	De Tirrel : infrastructuur	E	40					1.000.000		3.000.000						50.000
23	W	2	Winsum-West : infrastructuur	M	30	205.000									11.958			
24	W	4	Winsum-West : sportvelden	E	30	1.344.000									78.400			
25	W	4	Winsum-West: clubgebouw (kleedkamers)	E	40	1.684.000	350.000								75.450			
26	W	6	Winsum-West: duurzaamheid	E	15	275.000									25.208			
27	E	8	3 Zoutstrooiers	E	7	110.274									18.510			
28	E	8	Calamiteitenbus	E	7	41.500									6.966			
29	E	8	Kraan met stick en korf	E	7	134.067									22.504			
30	E	8	Werkvoertuigen groen	E	7	89.076									14.952			
31	E	2	Civiele constructies	M	40	36.000		11.000		321.000					1.800	550		16.050
32	E	2	Openbare verlichting	M	30	194.000		150.000		186.000					11.317	8.750		10.850
33	E	2	Fietsplan	M	40	355.000		379.000		354.000					17.750	18.950		17.700
34	E	2	Herinrichten kerkplein/uitbreiden parkeenvz	M	40	420.000									21.000			
35	E	4	Aanpassing openbare ruimte schoollocaties	M	20	50.000		50.000		50.000					3.750	3.750		3.750
36	E	2	Herinrichting Oranjebuurt Uithuizermeeden	M														
37	E	8	Shovel	E	7	52.758									8.856			
38	E	8	Traktor	E	7	58.822									9.874			
39	E	8	2 maaiers	E	7			144.476								24.251		
40	E	8	Werplek hardware	E	4			60.000							16.500			
41	E	2	Herinrichting Uithuizen Noord	M														
42	E	8	Achtermaaier	E	7			16.482								2.767		
43	E	8	Maaimachine + korf/klepel	E	7					130.549								21.914
44	E	8	Heftruck	E	7					18.229								3.060
45	E	6	Containers met hydro kleppen	E	7					30.058								5.045
46	E	8	Traktor	E	7					22.075								3.705
47	E	8	Frontmaaier	E	7					15.500								2.602

Nr	Progr.	Onderwerp	Nut	Ter- mijn	Bedrag van investering (ex BTW)								Kapitaallast (1 ^o jaar)							
					2019		2020		2021		2022		2023		2020	2021	2022	2023		
					Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst	Uitgave	Inkomst						
48	HH	8	Huisvesting agv herindeling	E	25	500.000														
49	HH	8	Toegangssysteem	E	5	135.000														
			<i>Kapitaallast is reeds opgevoerd bij de begr. 2019</i>																	
50	HH	2	Reconstructie Waldadriif (verhoging krediet)	M	20	250.000														
51	HH	2	Reconstr. Boterdiep Oz (verhoging krediet)	M	20	45.000														
52	HH	2	Verkeer en parkeren Laauwersoog (voorber.)	M	20	58.500														
53	HH	2	Helingsbaan station Winsum (verhoging krediet)	M	20	65.000														
54	HH	2	Drie haltevoorzieningen Eemshaven	M	40	120.000														
55	HH	8	Groot onderhoud pand Ability Uihuizen	E	25	500.000														
56	HH	8	Vervanging materieel (afschrijving 7 jaar)	E	7	129.320		4.859		399.406		615.817		615.817			21.707	816	67.043	103.369
57	HH	8	Zitmaaiers (4 stuks)	E	10			450.000										56.250		
58	HH	8	Vervanging materieel (afschrijving 10 jaar)	E	10	240.439		240.439		240.439		240.439		240.439			30.055	30.055	30.055	30.055
59	HH	6	Rioolreconstructie Waldadriif (verhoging krediet)	M	55	120.000														
60			<i>investering in riolering wordt verrekend in tarieven riolheffing</i>																	
61	HH	8	Vervanging werkplekken (Winsum, Bedum, Leens)	E	10			80.000		80.000		80.000						10.000	10.000	10.000
62	HH	4	VV Eenrum: renov. voetbalvelden/toegangswegen	E	20	30.000														
		4	VV Eenrum: renov. voetbalvelden/toegangswegen	E	20	110.000														
63	HH	8	Vervanging telefonie	E	3							200.000								71.667
64	HH	4	Vervanging verwarmingsketels zwembad Leens	E	15	60.000														
65			<i>investering wordt verrekend met subsidiebedrag</i>																	
66	HH	4	MFA Bedum	E	25					1.500.000									97.500	
Totaal						12.268.654	1.350.000	6.577.368	3.000.000	13.051.011	3.250.000	17.906.256	3.550.000	856.256	-	765.152	304.472	718.655	964.841	

